

Ari Rautala

Venäjän sotilasreformi

Asevoimien uusi ilme

Maanpuolustuskorkeakoulu ▶ Strategian laitos

Julkaisusarja 4: työpapereita, No 51

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU STRATEGIAN LAITOS
JULKAISUSARJA 4: TYÖPAPEREITA No 51

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF STRATEGIC AND DEFENCE STUDIES
SERIES 4: WORKING PAPERS No 51

VENÄJÄN SOTILASREFORMI

Asevoimien uusi ilme

ARI RAUTALA

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
Strategian laitos
HELSINKI 2014

Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen julkaisusarja 4:n julkaisuissa (Työpapereita) esitetyt näkemykset, mielipiteet, tutkimustulokset ja johtopäätökset ovat kirjoittajan/kirjoittajien omia eivätkä näin ollen välttämättä edusta Strategian laitoksen näkemystä käsiteltävästä asiasta. Strategian laitoksen julkaisutoimikunta käsittelee tieteellisestä ja toimituksellisesta näkökulmasta kaikki laitoksen julkaisusarja 4:ään tarjotut käsikirjoitukset, mutta käsikirjoituksia ei ole alistettu vertaisarviointiprosessiin.

Ari Rautala: Venäjän sotilasreformi – asevoimien uusi ilme

Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos

Julkaisusarja 4: työpapereita No 51

National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies

Series 4: Working Papers No 51

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa:

<http://www.doria.fi/>

Kannen kuva: Janne Kopu

ISSN 1236-4983

Maanpuolustuskorkeakoulu – National Defence University

Strategian laitos – Department of Strategic and Defence Studies

Juvenes Print

Tampere 2014

Venäjän sotilasreformi – asevoimien uusi ilme

Ari Rautala*

Tässä työpaperissa Venäjän sotilasreformin tarkastelu painottuu maavoimiin. Muista puolustushaaroista käsitellään lyhyesti meri- ja ilmavoimia. Lisäksi käsitellään koulutus, reservi ja mobilisaatio, johtaminen, toiminnan ulkoistaminen ja sosiaaliset kysymykset sekä asevoimien varustaminen. Julkaisun lähdemateriaali on lähes kokonaan venäjänkielistä. Sen avulla esitetään venäläisten omat niin myönteiset kuin kriittiset näkemykset koskien Venäjän asevoimien sotilasreformia, uutta ilmettä. Venäjänkielisistä termeistä käytetään mahdollisimman vastaavaa tai kuvaavaa suomenkielistä ilmaisuja.

Johdanto

Eräässä puheessaan Venäjän presidentti Vladimir Putin kuvasi maailmannäyttämön jännitteiksi (venäläisittäin uhiksi) yritykset muuttaa strategista tasapainoa, Yhdysvaltojen ohjuspuolustusjärjestelmän toisen vaiheen alkamisen, Naton mahdollisen laajenemisen itään, arktisen alueen militarisoitumisen sekä joukon muita haasteita. Nämä kaikki koskettavat Venäjän kansallisia intressejä.¹

Venäjän uhista on asevoimien yleisesikunnan päällikkö – mikä vastaa Suomessa puolustusvoimain komentajaa – kenraaliversti Valeri Gerasimov todennut, että lähimmän kahden vuosikymmenen aikana Venäjään kohdistuva uhka voi oleellisesti kasvaa.² Hän on lisäksi huomauttanut, että sotataidossa on keskitytty liiaksi alueellisiin sotiin, vaikka kukaan ei kuitenkaan kiistä laajamittaisen sodan mahdollisuutta. Asiantuntijoiden mukaan isot asevarastot eivät ole kadonneet mihinkään, vaikka sota alkaisi alueellisena sotana. Heidän mielestään aseet

on varattu laajamittaiseen sotaan.³ Yleisesikunnan päällikkö on esittänyt myös aivan päinvastaisen näkemyksen, jonka mukaan ydinaseiden ja perinteisen sodan roolia tulee arvioida uudelleen keskittyen enemmän alueellisiin ja paikallisiin sotiin.⁴

Venäjän sotilasreformin taustalla on useita tärkeitä suunnitelmia ja päätöksiä. Presidentti allekirjoitti maaliskuussa 2009 asiakirjan ”*Venäjän federaation kansallisen turvallisuuden strategia vuoteen 2020*”. Tammi-kuussa 2013 vahvistettiin puolustussuunnitelma, jonka laatimiseen ja samalla sitoutumiseen osallistui 49 ministeriötä ja muuta hallinnon alaa. Suunnitelma etenee vaiheittain. Ensimmäinen vaihe ulottuu vuoteen 2015 asti. Sitä seuraava suunnitelma kattaa vuodet 2015–2020. Suunnitelma sisältää useita kehitysohjelmia, joista keskeisimmät koskevat varustamista, mobilisaatiota ja ministeriöiden omia ohjelmia.⁵

Presidentti-ylipäällikkö asetti puolustusministeriölle ja yleisesikunnalle joukon avaintehtäviä. Ensinnäkin kaikkien strategisten suuntien pysyvän valmiuden joukkoryhmittymät on saatava valmiiksi. Toiseen joukkojen tulee olla henkilöstöltään

* Eversti evp. Ari Rautala (s. 1954) palveli erikoistutkijana Maanpuolustuskorkeakoulussa vuosina 2010–2013. Vuosina 2004–2006 Rautala opiskeli Venäjän Yleisesikunta-akatemiassa ja palveli vuosina 2006–2009 puolustusasiamiehenä Suomen Moskovan suurlähetystössä.

¹ *Rossiiskaja Gazeta* 27.2.2013. Usein sotilasasioita käsittelevä sanomalehti. (www.rg.ru)

² *Vzglyad* 14.2.2013. Sanomalehti, joka usein käsittelee Venäjän asevoimia. (www.vz.ru)

³ *Armeiskii vestnik* 7.3.2013. Aikakauslehti, joka käsittelee lähinnä Venäjän asevoimia ja sen kalustoa. (army-news.ru)

⁴ *Nezavisimoe voennoe obozrenie* 1.2.2013. Sotilasalan kerran viikossa ilmestyvä ja usein kriittinen sanomalehti. (nvo.rg.ru)

⁵ *Armeiskii vestnik* 10.4.2013.

täysilukuisia. Tämä koskee erityisesti alipäällystystä. Kolmanneksi varusmiesten palvelusaika tulee säilyttää nykyisellään (12 kuukautta). Myös koulutusta tulee kehittää, koska sopimussotilaiden tehtäviä tullaan laajentamaan.⁶

Tammikuussa 2013 puolustusministeriön johto asetti asevoimien kehittämiseksi prioriteetit. Näitä ovat joukkojen johtamisen ja rakenteen tehostaminen, joukkojen varustaminen nykyaikaisella sotamateriaalilla, sotilaiden koulutus- ja opetusjärjestelmän kehittäminen, mobilisaatioperiaatteiden tarkistus ja materiaalisteknisen huollon ajanmukaistaminen.⁷

1 Sotilasreformin tavoitteet

Neuvostoliiton hajoamisen yhteydessä Venäjä peri 40–60 prosenttia Neuvostoliiton yhteiskuntaresursseista (väestö, teollisuus...) ja 85 prosenttia Neuvostoliiton sotapotentialista (henkilöstö, kalusto, infrastruktuuri). Hajoamista seuranneina vuosina havaittiin, että sotapotentialin ylläpitoon ei ole varoja. Asevoimat sisälsi suuren joukon ongelmia: heikko palkkataso, demoralisoitunut upseerikunta, riittämätön määrä palveluskelpoisia varusmiehiä ja vanhentunut kalusto. Lisäksi Neuvostoliiton asevoimat oli luotu toisiin geopolitiittisiin olosuhteisiin ja sen tehtävät liittyivät ideologiseen vastakkainasetteluun globaalilla tasolla. Tilanteen korjaamiseksi duumassa hyväksyttiin joulukuussa 1999 laki ”Sotilasreformista”, joka sisälsi joukon toimenpiteitä asevoimien ja sotateollisuuden kehittämiseksi. Laki tulkittiin luonteeltaan julistukselliseksi, eikä sen katsottu antavan riittäviä perusteita sotilasreformille.⁸

⁶ *Armeiskii vestnik* 7.3.2013.

⁷ *Voenna promyslennyi kurjor* 27.2.2013. Lähinnä sotateollisuutta käsittelevä sanomalehti. (vpk-news.ru)

⁸ *Voennaja mysl* n:o 2, 2010. Ilmestyy kerran kuukaudessa ja vastaa suomalaista Tiede ja ase -julkaisua. (www.avnrf.ru)

Syyskuussa 2008 presidentti Dmitri Medvedev allekirjoitti asiakirjan nimeltään ”Suunnitelma asevoimien uudelleenorganisoinniksi” ja saman vuoden lokakuussa puolustusministeri Anatoli Serdjukov saattoi asian julkisuuteen. Suunnitelmaa ei kuitenkaan julkaistu virallisena asiakirjana, vaan asiasta kiinnostuneiden piti koota tietoja eri lähteistä. Salamyhkäisyys johti lukuisiin spekulatioihin ja huhuihin. Tässä yhteydessä voidaan todeta, että asevoimia on uudistettu jatkuvasti viimeisen 20 vuoden ajan. Jokainen puolustusministeri on halunnut jättää kehitystyöhön oman jälkensä, ja samalla jokaisen edeltäjän työ on jäänyt unholaan.⁹

Sotilasreformi toteutetaan maantieteellisesti suuressa maassa. Venäjän pituus lännestä itään on 10 000 kilometriä ja etelästä pohjoiseen yli 3 000 kilometriä. Rajaviivaa on 60 000 kilometriä, josta puolet on maaraajaa. Asevoimilla ja erityisesti maavoimilla, sisäministeriön joukoilla ja rajajoukoilla on suojeltavana ja puolustettavana 45 000 taloudellisesti hyvin merkittävää kohdetta.¹⁰

Presidentti Putin totesi helmikuussa 2013, että tarkasteltaessa Venäjän historian sotilasreformia mikään niistä ei ole päätyntä ihanteelliseen lopputulokseen. Useimmiten ratkaisuksi on jäänyt kompromissi. Presidentti viittasi käynnissä olevaan sotilasreformiin, jota sitäkin korjataan ja tarkennetaan. Hänen mukaansa asevoimien uudistamisen strateginen logiikka ei ole muuttunut, koska ”pitää luoda nykyaikaiset, liikkuvat ja hyvin varustetut asevoimat, jotka ovat operatiivisesti valmiina ja jotka kykenevät vastaamaan mihin tahansa potentiaaliseen uhkaan, takaamaan rauhan, suojaamaan maata, liittolaisia sekä tulevaa kansakuntaamme ja valtiota. Geopolitiittisen tilanteen dynamiikka edellyttää meiltä tarkistettuja ja nopeita toimenpiteitä. Venäjän asevoimien tulee olla periaatteessa uusien mahdollisuuksien tasolla lähimmän 3–5 vuoden aikana”.¹¹

⁹ *Voenna promyslennyi kurjor* 27.2.2013.

¹⁰ Sama.

¹¹ *Rossiskaja gazeta* 27.2.2013.

Reformin tarve oli siis tunnistettu, mutta lopullisen ja ratkaisevan sysäyksen sille antoi vuoden 2008 Georgian sota, joka paljasti suuren joukon sotilaallisia puutteita. Erityisiä ongelmia havaittiin johtamistoinnissa ja organisaatiossa.¹²

Sotilasreformi päätettiin toteuttaa kolmessa vaiheessa. Vuosina 2008–2010 painopiste oli organisaatiotyössä, jossa etsittiin muun muassa asevoimien optimaalista vahvuutta ja suunniteltiin uusi johtamisjärjestelmä. Toisessa vaiheessa vuosina 2010–2015 painopiste on sotilaiden asunto- ja palkkakysymyksissä ja asevoimien koulutustason kohottamisessa. Kolmannessa vaiheessa vuosina 2015–2020 sotilasreformi saatetaan päätökseen, jolloin asevoimien taisteluvälmiuden odotetaan olevan halutulla tasolla.¹³

Sotilasreformin ensisijaisina tavoitteina ovat henkilöstörakenteen ja organisaatioiden tarkistaminen, tehokkaan johtamisjärjestelmän luonti, koulutusjärjestelmän uusiminen, asevoimien varustaminen ajanmukaisella kalustolla sekä sosiaalisten ongelmien ratkaiseminen. Lopputulokseksi halutaan kompakti, liikkuva, teknisesti hyvin varustettu ja perusteellisesti koulutettu armeija, joka selviytyy kaikista sille annetuista tehtävistä.¹⁴

Sotilasreformin saavutuksiin voidaan lukea myös vuonna 2010 voimaan astunut sotilasdoktriini, joka loi oikeudellisen perustan asevoimien kehittämiseksi. Kriitikot tosin arvostelevat toteutuksen järjestystä. Heidän mukaansa on ensin luotava doktriini ja vasta sen jälkeen aloitettava uudistaminen. Silti arvioidaan, että sotilasreformin myötä asevoimien ja muiden voimaministeriöiden

(sisäministeriö, FSB, hätätilaministeriö) joukkojen yhteistyö on tiivistynyt, kuten myös maan liittolaissuhteet ja suhteet sekä Natoon että Yhdysvaltoihin.¹⁵

On yleisesti tiedossa, että sotilasreformi ei ole edennyt halutulla tavalla ja toteutuksessa on tehty virheitä. Presidentti Vladimir Putin ei ole kokonaan reformin peruuttamisen kannalla, mutta myöntää tehdyt virheet. Hänen mukaansa ”*kaikki päätökset ja vaihtoehdot eivät ole puolustettavissa eikä jatkuvaa sääntäilyä sekä loputonta uudelleenarviointia tarvita*”. Presidentti on myös täsmentänyt asevoimien henkilöstötäydennyskysymystä siten, että vuosina 2013–2014 joukkojen tulee olla täysivahvuisia eli ”*prosessi on suoritettava siten, että jokaisessa strategisessa suunnassa on kelpoiset joukkoryhmittymät ja kaikki joukot kuuluvat pysyvän valmiuden kategoriaan*”.¹⁶ Yleisesikunnan päällikkö kenraalievasti Valeri Gerasimov on myös samoilla linjoilla. Hänen mukaansa ei ole tarpeen tehdä suuria muutoksia vaan ainoastaan korjauksia.¹⁷

Yhdysvaltojen kansallisen tiedustelun johtaja James Clapperin mukaan Venäjän asevoimien sotilasreformia vaivaavat byrokratia, rahoitusongelmat ja ”henkiset vaikeudet”. Hänen mielestään sotilasreformi etenee kuitenkin siten, että Venäjä saa lähivuosina lujemman otteen entisistä Neuvostoliiton maista. Lisäksi Venäjä keskittyy entistä enemmän ydinpelotteen kehittämiseen ainakin siihen asti, kunnes tavanomaisen aseistuksen tavoitetaso on saavutettu. Lisäksi Clapper toteaa, että sotilasreformin myötä syntyneet asevoimat ei ole hyökkäysuhka Yhdysvalloille eikä Natolle.¹⁸

Useiden asiantuntijoiden mukaan vuosina 2008–2011 tehtyjä uudistuksia ei voi pitää onnistuneina. Sotilasreformin tavoitteis-

¹² *Voennyi informator* 2.4.2012. Sähköinen Venäjän asevoimia käsittelevä julkaisu. (www.military-informant.com)

¹³ *Forum MO* 18.8.2012. Venäjän puolustusministeriön sähköinen uutisjulkaisu. (www.forum-mil.ru)

¹⁴ *Suvorovski natsisk* n:o 138, 2008. Habarovskissa ilmestyvä puolustusministeriön sanomalehti. (www.redstar.ru)

¹⁵ *Voennyi informator* 2.4.2012.

¹⁶ *Interfax* 27.2.2013 (www.interfax.ru) ja *Rossiskaja Gazeta* 27.2.2013. Interfax on sähköinen tietotoimisto.

¹⁷ *Vzglyad* 4.12.2012.

¹⁸ *Voennyi Obozrevatel* 13.3.2013. Laajalti eri asevoimia ja konflikteja käsittelevä verkkojulkaisu (esim. warsonline.info).

ta ja tehtävistä ei juurikaan kerrottu lehdistölle, sotilasreformilta puuttui luotettava tieteellinen pohja sekä uskottavat kriteerit uudistamisen aloittamiseksi. Muita kritiikkiä aiheuttaneita toimenpiteitä ovat lähes täydellinen luopuminen divisioonaorganisaatiosta, strategisten reservien kokoamisperiaatteet, huollon ja teknisen huollon heikko optimointi ja ammattitaitoisen henkilöstön menettäminen.¹⁹

2 Asevoimien supistaminen ja organisointi

Sotilasreformin yhtenä näkyvänä tavoitteena on joukko-osastojen (vast.) lukumäärän supistaminen. Taulukossa 1 on esitetty sekä tilanne ennen sotilasreformin aloittamista että tilanne neljä vuotta myöhemmin (tavoitetila). Merkityksensä vuoksi strategiset ohjusjoukot, maahanlaskujoukot ja avaruusjoukot ovat säilyneet suhteellisesti lähes ennallaan. Vastaavasti perinteisemmät puolustushaarat ovat joutuneet jyrkempien supistusten kohteiksi.

Aselaji/puolustushaara	2008 (lkm)	2012 (lkm)
Maavoimat	1 890	172
Ilmavoimat	340	180
Merivoimat	240	123
Strategiset ohjusjoukot	12	8
Maahanlaskujoukot	6	5
Avaruusjoukot	7	6

Taulukko 1: Joukko-osastojen lukumäärä.

Tarkasteltaessa maavoimien sotilaiden osuutta koko asevoimista havaitaan sen vaihtelevan eri maissa. Yhdysvalloissa maavoimien sotilaita on 48 prosenttia, Saksassa 69 prosenttia, Kiinassa 70 prosenttia ja Venäjällä 30 prosenttia.²⁰ Tällä hetkellä Venäjän maavoimien ylimmissä johtotehtävissä palvelee noin sata henkilöä. Vertailun vuok-

si todetaan, että Yhdysvalloissa vastaavissa tehtävissä on 2 500 henkilöä.

Sotilasreformin myötä Venäjällä on todettu, että maavoimien komentaja ei voi keskittyä päätehtäviinsä. Ne ovat yleismaailmallisia puolustushaaran henkilöstön ja joukkojen tilan seuraamisesta kalusto- ja koulutuskysymyksiin sekä joukkojen käytön suunnitteluun. Puolustushaarakomentajien työtä taas hankaloittaa se, että puolustushaarojen operatiivis-strateginen johtaminen ei ole enää puolustushaarakomentajien johdossa. Toisekseen aselajikomentajilla ei ole käytössään tieteellis-teknistä tutkimusorganisaatiota, joka toimisi asiantuntijana valmisteltaessa esimerkiksi kalustohankintoja.²¹

Supistukset koskevat myös erilaisia varikkoja, varastoja ja tukikohtia, joiden lukumäärä on nyt noin puolet entisestä. Venäjällä on varastoitu uudelleen 30 000 junavau-nullista panssarivaunuja, tykkejä, muita aseita ja ampumatarvikkeita, noin 10 000 vau-nullista vanhentunutta kalustoa ja 2 000 vau-nullista jalkaväen aseita. Varastoinnin vaihtoehtoina asekalustoa tuhotaan tai kierätetään.²²

Puolustusministeriö on taannoin päättänyt perustaa erikoisoperaatioiden johtoportaan, joka vastaa esimerkiksi tulevien erikoisjoukkojen koulutuksesta ja käytön suunnittelusta. Erikoisjoukkoja voidaan kuvata pienoisarmeijaksi, joka kykenee itsenäisiin taistelutoimiin missä tahansa maailman kolkassa muutaman sadan sotilaan vahvuista vihollista vastaan. Kaikki eivät kuitenkaan kannata ajatusta erikoisoperaatioista. On huomautettu, että asevoimissa on jo sellaiset joukot, kuten GRU:n²³ alaiset Spetsnaz-prikaatit ja maahanlaskujoukkojen erillinen tiedustelurykmentti. Tosin Spetsnaz-joukkoja

²¹ *Voenna-promyslennyyi kurjor* n:o 8, 28.2.1013.

²² Tsyganov, Anatoli 3.11.2011. Tunnettu sotilasasiantuntija ja muun muassa Sotatieteiden akatemian kirjeenvaihtaja, Moskovan yliopiston kansainvälisen politiikan dosentti, Sotateollisuuden puheenjohtajaneuvoston jäsen ja freelancer-toimittaja.

²³ Venäjän asevoimien tiedustelupäähallinto.

¹⁹ *Vzgljad* 13.11.2012.

²⁰ *Voennaja mysl* n:o 2, 2010.

ei luokitella varsinaisiksi taistelujoukoiksi. Toisekseen pelätään, että ajatus erikoisjoukoista voi olla keino hyödyntää puolustusbudjettia.

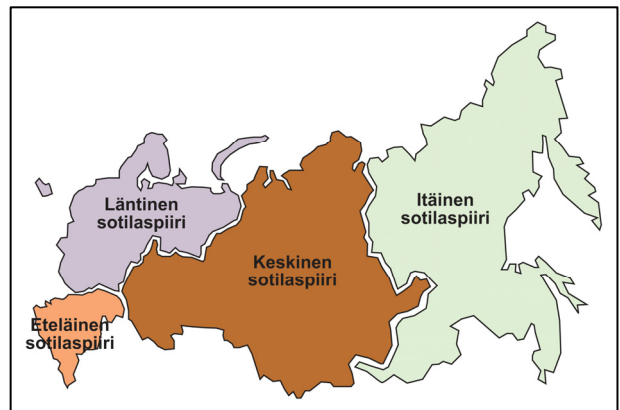
Yleisesikunnan päällikkö kuitenkin puolustaa erikoisjoukkoja toteamalla, että johtavien maiden erikoisjoukoista tehdyt analyysit ja tämän vuosisadan konfliktit osoittavat niiden tarpeellisuuden myös Venäjän asevoimissa. Hän lisää, että tarkoitus on perustaa konfliktien ratkaisuun tarkoitettuja yksiköitä, jotka toimivat Yhdistyneiden kansakuntien (YK) puitteissa ja Venäjän lainsäädännön alaisina. Kysymyksessä ei ole hänen mukaansa terrorisminvastaisesta taistelusta, joka kuuluu lähinnä FSB:n²⁴ joukoille.²⁵

Sotilasreformin myötä siirryttiin kolmiportaiseen johtamisjärjestelmään. Aiemmin Neuvostoliiton ja Venäjän asevoimat oli jaettu sotilaspiireihin (sodan ajan rintama), armeijoihin, divisiooniin ja rykmentteihin. Uudistuksen myötä luotiin operatiivis-strategiset johtoportaat (OSK), joita edelleen kutsutaan myös sotilaspiireiksi, armeijat ja pysyvän valmiuden prikaatit. Käytännössä siis divisioona- ja rykmenttiorganisaatio poistettiin.

Operatiivis-strategisen johtoportaan (myöhemmin sotilaspiirin) tarvetta on perusteltu tarpeella luoda yhtenäinen johto niin rauhan kuin sodankin ajaksi. Tällä tavoin katsotaan myös kyettävän entistä paremmin reagoimaan mahdolliseen yllätys-
hyökkäykseen. Toisekseen puolustushaarojen yhteistoiminta pyritään saamaan uudella organisaatiolla tiiviimmäksi. Sotilaspiireille on alistettu vastuualueen joukot puolustushaarasta riippumatta sekä ilmavoimien ja ilmapuolustuksen operatiivisia johtoportaita. Viimeksi mainituilla kahdella johtoportalla tarkoitetaan avaruusjoukkojen (VKO) prikaateja. Sodan aikana sotilaspiireille alistetaan lisäksi sisäministeriön, hätätilaministeriön ja FSB:n joukot. Rauhan aikana sotilas-

piirit keskittyvät suunnitteluun, johtamiseen sekä koulutukseen ja niiden taloudellishallinnollinen rooli on vaatimaton.²⁶

Yhdistämällä entisiä sotilaspiirejä niiden lukumäärää vähennettiin kuudesta neljään. Nykyisiä sotilaspiirejä ovat Läntinen, Eteläinen, Keskinen (sodan aikana Pohjoinen) ja Itäinen. Perusajatuksena on, että kullakin sotilaspiirillä on johdettavanaan yksi strateginen suunta. Sotilaspiirien alaisuudessa on yhteensä kymmenen armeijaa. Sotilaspiirijako on esitetty kuvassa 1.

Kuva 1: Venäjän asevoimien sotilaspiirijako.²⁷

Nykyistä sotilaspiirijakoa on arvosteltu. Itäisellä ja Keskisellä sotilaspiirillä on katsottu olevan johdettavanaan itse asiassa kaksi strategista suuntaa. Itäisen sotilaspiirin suuntia ovat Kiina ja Tyynimeri, ja Keskisen sotilaspiirin strategisia suuntia ovat Keski-Aasia ja arktinen alue. Siksi sotilaspiirejä pitäisi arvostelijoiden mukaan olla viisi: Läntinen, Volgan–Uralin, Pohjois-Kaukasian, Siperian ja Kaukoidän sotilaspiirit.²⁸

²⁶ *Armeiskii vestnik* 23.1.2013, *Voenna-promyšlennii kurjor* n:o 8, 28.2.2013 ja *Vooružennye Sily i Oporonno-promyšlennii kompleks Rossii* 25.8.2012. Viimeksi mainittu on Venäjän asevoimia ja sotateollista kompleksia käsittelevä julkaisu. (www.armyprom.ru)

²⁷ Forss, Kiianlinna, Inkinen ja Hult: *Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi*. Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitos. Julkaisusarja 2: Tutkimusselosteita No 47, Helsinki 2011.

²⁸ *Izbornik klub* 6.2.2013. Konservatiivinen vanhemmista alansa asiantuntijoista (mm. evp-

²⁴ FSB on Venäjän federaation turvallisuuspalvelu, jonka alaisuuteen kuuluu rajavartiolaitos.

²⁵ *Vzgljad* 6.3.2013.

Yleisesikunnan operatiivisen päähallinnon entisen päällikön, kenraalieversti Aleksandr Rukšin (2001–2008) mukaan sotilaspiirien vastualueet ovat liian suuria ja ne vaikeuttavat siten tehokasta johtamista. Joukoilla ei myöskään ole hänen mukaansa kykyä toimia itsenäisesti ja viimeistään valmiutta kohotettaessa joukkoja joudutaan siirtämään muilta strategisilta suunnilta. Rukšin katsoo myös, että kaikkien joukkojen pitäminen pysyvässä valmiudessa on rauhan aikana tarpeetonta ja liian kallista. Rukšin mielestä esimerkiksi Kaukoitään soveltuvat vahvennetut divisioonat valmiusprikaateja paremmin. Tämä näkemys johtuu luonnollisesti Kiinan massa-armeijasta.²⁹

Sotilaspiirijako perustuu siihen, että Läntinen sotilaspiiri valmistautuu taistelemaan nykyaikaisin asein varustettuja lännen (Naton) joukkoja vastaan ilman välitöntä taistelukosketusta. Yhteenoton todennäköisyyttä Naton kanssa pidetään kuitenkin hyvin vähäisenä. Samalla venäläiset kuitenkin muistuttavat, että länsimailla on Euroopassa noin 25 divisioonaa, 250 prikaatia, 13 000 panssarivaunua, 25 000 panssaroitua ajoneuvoa sekä yli 15 000 tykistöjärjestelmää,

puhumattakaan vahvennuksista. Asearsenalin suhteen länsi on Venäjään verrattuna kiistatta ylivoimainen.³⁰

Itäisen sotilaspiirin alueella Venäjä on alivoimainen. Vastassa ei tosin ole teknisesti ylivoimainen vastustaja, mutta Kiinan perinteisen massamaisesti käytetty miljoonarmeija asettaa hankalasti ratkaistavia ongelmia. Eteläisen sotilaspiirin alueella vihollisena ovat ”laittomat aseelliset ryhmittymät”. Eteläisellä suunnalla korostuu myös yhteistyö sisäministeriön joukkojen kanssa. Keskisen sotilaspiirin alueella varaudutaan erityisesti Keski-Aasian, Pakistanin ja Afganistanin suunnasta tuleviin uhkiin Naton joukkojen vetäytymisen jälkeen.³¹

Läntisen ja itäisen suunnan alivoiman taistottamiseksi on esitetty kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäinen vaihtoehto on keskittyä Venäjän ydinasepelotteen kehittämiseen. Sitä edellyttää myös voimassa oleva sotilasdoktriini. Toinen vaihtoehto on konventionaalisen pelotteen pitäminen riittävänä. Sillä tarkoitetaan ennalta ehkäisevää toimintaa, jolloin joukot keskitetään ajoissa ja taisteluvalmiina todennäköisiin strategisiin suuntiin.

Sotilaspiiri	Prikaateja	Huolto- tukikohtia	Panssari- vaunuja	Lento- koneita	Pinta-aluksia/ sukellusveneitä
Keskinen	20	5	400	110	-
Läntinen	17	2	750	440	61
Eteläinen	13	1	400	40	17
Itäinen	14	7	600	330	31

Taulukko 2: Asevoimien jakautuminen strategisten suuntien mukaan.

kenraaleista) koostuva keskusteluryhmä.
(www.dynacon.ru)

²⁹ *Segodnja* 22.11.2012. Ukrainalainen sanomalehti.
(www.segodnya.ua)

³⁰ Sama.

³¹ Sama.

Läntisessä suunnassa se edellyttää erityisesti voimakkaan ilmapuolustuksen luomista ja idässä hyvin varustettujen divisioonien perustamista.³² Sotilaspiirien joukkojen lukumäärä Moskovon Carnegie-keskuksen mukaan on esitetty taulukossa 2.³³

Kirjoittajan arvion mukaan Keskinen sotilaspiiri on suhteellisen vahva. Ilmeisesti se toimii strategisen suunnan tehtävien lisäksi tukialueena, josta tuetaan muita sotilaspiirejä. Asejärjestelmien painopiste on Läntisessä sotilaspiirissä, kuten myös sota-alusten ja sukellusveneiden painopiste. Viimeksi mainittu selittyy sillä, että sotilaspiirin alaisuudessa on kaksi laivastoa, Pohjoinen ja Itämeren laivasto. Itäiseen sotilaspiiriin on luotu korjaus- ja varastotoiminnan painopiste (huoltotukikohdat) ilmeisesti laajemman mobilisaation varalta.

3 Pysyvän valmiuden prikaatit

Yleisesikunnan päällikön, kenraalieversti Valeri Gerasimovin mukaan sotilasreformin tärkein käytännön askel oli pysyvän valmiuden prikaatien (myöh. valmiusprikaatien) ja muiden valmiusjoukkojen luominen, jotka ”tällä hetkellä kykenevät täyttämään täysimääräisesti niille asetetut tehtävät”. Lisäksi Gerasimov korostaa, että puolustusministeriölle on annettu tehtäväksi jatkaa valmiusprikaatien kehittämistä varustamalla ne nykyaikaisella aseistuksella ja kalustolla sekä ammattitaitoisilla erikoismiehillä, luomalla tarvittavat tukikohdat sekä vapauttamalla rauhan ajan joukot toisarvoisista tehtävistä.³⁴

Valmiusprikaatit ovat Venäjän maavoimien runko. Niiden on nimensä mukaisesti oltava joka hetki taisteluvalmiina ja aloitettava tehtävän toteuttaminen yhdessä tunnissa. Prikaatiorganisaation katsotaan olevan

myös kompakti ja liikkuva. Lisäksi viitataan johtavien sotilasvaltioiden, erityisesti Yhdysvaltojen, rohkaisevaan esimerkkiin. Toisaalta Yhdysvaltojen asevoimissa edelleen käytetään myös divisioonaorganisaatiota ja Kiinan kansanarmeijassa divisioona on maavoimien runko.³⁵

Yleisjoukkojen valmiusprikaatien lisäksi perustetaan aselajiprikaateja ja eräitä muita valmiusprikaateja. Niiden kokonaismäärä tulee olemaan yli 125 valmiusprikaatia, ja niiden miesvahvuus on prikaatityypin mukaan 3 500–5 000 sotilasta. Valmiusprikaatit on alistettu kymmenelle armeijalle.³⁶ Virallisesti tällä hetkellä on valmiina 85 maavoimien prikaatia, joista 36 on moottoroituja jalkaväki-, kahdeksan panssari-, yhdeksän ohjus- ja 12 ohjusprikaatia sekä muita valmiusprikaateja.³⁷ Puolustusministerin sijainen, armeijakenraali Nikolai Pankov ilmoitti, että vuoteen 2020 mennessä muodostetaan vielä yli 40 uutta maavoimien valmiusprikaatia ja viisi valmiusprikaatia varustetaan uudelleen ilman, että yhden miljoonan sotilaan vahvuus siitä muuttuu.³⁸

Maavoimien valmiusprikaatit on muodostettu pääasiassa puretuista jalkaväki- ja panssaridivisioonista. Erilaisten tehtävien ja maantieteellisten seikkojen takia muodostettiin kolme valmiusprikaatityyppiä: raskas, tavanomainen (keskikokoinen) ja kevyt prikaati.³⁹ Suurin osa on raskaita prikaateja eli panssariprikaateja ja moottoroituja jalkaväkiprikaateja, joilla on muun muassa kaksinkertainen määrä panssarivaunuja muihin prikaatityyppeihin verrattuna. Tavanomaiset (keskikokoiset) valmiusprikaatit ovat myös moottoroituja jalkaväkiprikaateja, mutta ne liikkuvat panssaroiduilla ajoneuvoilla, ja ne on tarkoitettu erityisolosuhteisiin (esimerkiksi asutuskeskuksiin, vuoristoon, met-

³² Sama.

³³ *Nezavisimoje voennoje obrozhenie* 19.8.2011. Prikaatit ovat pääasiassa yleisjoukkoja eli jalkaväki- ja panssarijoukkoja.

³⁴ *Armeiskii vestnik* 7.3.2013.

³⁵ *Armeiskii vestnik* 23.1.2013.

³⁶ *Vooruzhennye Sily i Oporonno-promyshlennyi kompleks Rossii* 25.8.2012.

³⁷ *Voenno-promyshlennyi kurjor* 1.11.2012.

³⁸ *Interfaks* 30.9.2013.

³⁹ *Nezavisimoje voennoje obrozhenie* 8.3.2013.

sään). Kevyet valmiusprikaatit liikkuvat pyöräajoneuvoilla ja niitä käytetään yleensä silloin kun muiden prikaatityyppien käyttö ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista.⁴⁰

Päätös valmiusprikaatiorganisaatiosta on kohdannut runsaasti kritiikkiä. Uutta valmiusprikaatia ei pidetä yhtään sen parempana kuin perinteistä divisioonaa vaan päinvastoin selvästi huonompana. Prikaatiorganisaation ei myöskään katsota yksinkertaistavan joukkojen johtamista tai lisäävän liikkuvuutta, koska raskaan kaluston liikkuvuus on edelleen rautateiden varassa. Kevyesti varustettu prikaati voidaan kuljettaa ilmoitse, mutta ei ilman suuria kustannuksia ja kuljetusilmavoimien uudelleenvarustamista. Prikaatin henkilörakenteen ei katsota vastaavan sille asetettuja vaatimuksia. Venäläisten kokemusten mukaan onnistunut taistelitehtävä edellyttää, että joukon kokoonpanosta 30–60 prosenttia on jalkaväki- tai panssarimiehiä (taistelijoita). Nykyisessä valmiusprikaatissa taistelijoita on noin 15 prosenttia ja joissakin täydennettävissä prikaateissa vain viisi prosenttia. Arvostelijoiden mielestä valmiusprikaati kykenee tulitukeen ja ilmatorjuntaan, mutta ei varsinaisiin taistelutoimiin.⁴¹

Kenraaliluutnantti Viktor Sobolevin mielestä valmiusprikaati vastaa käytännössä entistä moottoroitua jalkaväkirykmenttiä. Lisäksi hänen mielestään nykyinen yleisjoukkojen valmiusprikaatien lukumäärä tarkoittaa noin kymmentä entistä divisioonaa eikä siten vastaa mitenkään maan suurta kokoa. Sobolev korostaa, että toisen maailmansodan aikana Neuvostoliitolla oli enimmillään yli kolmesataa divisioonaa ja kylmän sodan alussa vielä noin kaksisataa divisioonaa.⁴²

Kenraaliluutnantti Viktor Sobolev huomauttaa, että valmiusprikaateja ei ole kyetty täydentämään määrävahvuisiksi, koska koko asevoimien henkilöstövaje on 200 000 sotilasta eli 20 prosenttia. Vain 15 valmiusprikaatia voidaan pitää määrävahvuisena. Muiden prikaatien henkilöstön määrävahvuudessa on 20–30 prosentin vaje. Kuitenkin presidentti Vladimir Putinin tavoitteena on, että valmiusprikaatien tulee sotamiesten ja kersanttien osalta olla täydennettynä sataan prosenttiin vuosina 2013–2014.⁴³

Kenraaliluutnantti Viktor Sobolevin mielestä valmiusprikaatin yhden tunnin valmiusvaatimus ei ole mahdollinen. Taistelukyvyyn saavuttamiseen kuluu vähintään vuorokausia. Tätä näkemystä kirjoittaja pitää perusteltuna, koska esimerkiksi varuskunnissa matka kasarmilta varikoille vaatii aikansa, kalusto pitää saattaa lähtövalmiiksi ja moottorimarssiinkin kuluu aikaa.⁴⁴

Valmiusprikaatin heikkoudeksi lasketaan myös sen vaatimaton tiedustelukyky. Pataljoonan tiedustelujoukkue selviää omalla vastualueellaan, mutta prikaatin tiedustelukomppaniat ovat vahvuudeltaan ja kalustoltaan vajaita. Prikaatin esikunnan kyky vastaanottaa ja käsitellä tiedustelutietoja on puutteellinen, koska esikunnassa ei ole edes tiedusteluryhmää. Prikaatin tiedustelua johtaa tiedustelu-upseeri apunaan vääpeli ja siivilitulkki.⁴⁵

Koska valmiusprikaatijattelussa on haettu esimerkkiä erityisesti Yhdysvaltojen armeijasta, arvostelijat huomauttavat, että periaatteessa vastakkain olevien yhtymien koon ja taistelukyvyyn tulisi vastata toisiaan. Toisin sanoen prikaati taistelee prikaatia vastaan eikä divisioonaa tai armeijaa vastaan. Prikaatiuudistuksessa näin ei käynyt. Prikaatin vastualueen leveys puolustuksessa on yleensä 20 kilometriä, joka vastaa melko tarkkaan länsimaiden divisioonan rintamaleveyttä. Valmiusprikaatilla voi olla vas-

⁴⁰ *Vooružennye Sily i Oporonno-promyšlennyi kompleks Rossii* 25.8.2012 ja *Vzglyad* 13.11.2012.

⁴¹ *Ižborskii klub* 13.2.2013.

⁴² *Rossiiskaja Gazeta* 27.2.2013. Sobolev oli 58. Armeijan komentaja Kaukasiassa vuosina 2003–2006.

⁴³ Sama.

⁴⁴ *Nežavisimoje voennoje obrožrenie* 4.12.2012.

⁴⁵ *Armeiskii vestnik* 20.7.2010.

tassaan esimerkiksi yhdysvaltalainen divisioona, johon kuuluu yleensä ilman vahvenuksia kolme prikaatia ja 10 000–18 000 sotilasta. Kalustomäärältään yhdysvaltalaisdivisioona on ylivoimainen. Lisäksi yhdysvaltalaiseen divisioonaan kuuluu yli sata helikopteria, mutta venäläisprikaatiin ei kuulu yhtään kopteria. Johtopäätöksenä voidaan esittää, että yhdysvaltalaisdivisioona on tasavertaisempi venäläisen armeijan kanssa, jonka runkona on muutama valmiusprikaati.⁴⁶

Ižborskin klubi toteaa yhteenvetona, että nykyaikaista teknisesti hyvin varustettua vihollista (Natoa) vastaan valmiusprikaati on liian heikko. Se toki soveltuu heikkoa vihollista vastaan ja taisteluun terroristeja tai aseellisia laittomia ryhmittymiä vastaan. Valmiusprikaatin rinnalle tulisi palauttaa divisioona, jonka miehistön ja kaluston kokoonpano on tarkistettu päämääränä niin sanottu valmiusdivisioona. Ihanteellinen vahvuus voisi olla 10 000–15 000 sotilasta. Valmiusprikaatia ei tarvitse kokonaan poistaa, vaan sitä voidaan käyttää erillissuunnassa tai paikallisen ja alueellisen konfliktin ratkaisemiseen.⁴⁷

Prikaatin hyökkäysoperaatio on saanut uusia muotoja. Hyökkäys voi alkaa koko vastuualueella, jos vihollispuolustus on heikko, hyökkäys on lyhytkestoinen tai vastuualueella on miehittämättömiä alueita. Hyökkäys voidaan suorittaa myös kapeahkolla hyökkäyskaistalla, kun vihollispuolustus on vahva tai maasto rajoittaa taisteluliikkeiden suorittamista. Prikaatin puolustuksessa vastuualue on saanut uutta sisältöä. Liikkuvassa puolustuksessa vastuualue voi olla jopa 50 kilometriä leveä ja syvä ja puolustuksessa vastaavasti aiemmin mainittu 20 kilometriä. Ilmeisesti liikkuva puolustus on puolustuksen päämenetelmä, jossa huomiota kiinnitetään toimenpiteiden johdonmu-

kaisuuteen ja uusien tulen käytön periaatteiden omaksumiseen.⁴⁸

Georgian sodan kokemukset vuodelta 2008 ja vajaavahvuiset valmiusprikaatit antoivat aihetta kehittää valmiusjoukkoajattelua. Kaukasian suunnalla prikaatien sijasta käyttökelpoisemmiksi on katsottu pataljoonista muodostetut taisteluosastot, jotka suomalaisittain ovat lähinnä vahvennettuja pataljoonia. Taisteluosastot perustettiin niistä valmiusprikaateista, joiden henkilöstön täyttöaste jäi alle 50 prosentin. Pataljoonien henkilöstöön on pyritty saamaan mahdollisimman paljon sopimussotilaita ja sotilaita, joilla on entuudestaan sotakokemusta. Kriitikkojen mielestä jo taisteluosastojen olemassaolo on osoitus epäonnistuneesta sotilasreformista. Lisäksi vuoden 1999 Tšetšenian sodan on väitetty osoittavan väliaikaisten muodostelmien tehottomuuden. On myös esitetty ajatus palauttaa rykmenttiorganisaatio, joka pataljoonien sijasta muodostuisi 5–6 vahvennetusta ja itsenäisestä komppaniasta.⁴⁹

4 Sotilashenkilöstö

4.1 Upseerit ja alipäällystö

Puolustusministeri Anatoli Serdjukovin aikana upseerin virkoja vähennettiin ja muutettiin siten, että ennen sotilasarvot muodostivat ”tynnyrin”, jonka tilalle luotiin ”pyramidi”. Alimmaisena ja samalla eniten on luutnantteja ja kapteeneja. Esimerkiksi luutnanttien virkoja lisättiin 17 prosentista 30 prosenttiin. Vastaavasti pyramidin kärki on varattu kenraaleille ja amiraaleille. Tavoitteena on yksi upseeri 15 sotilasta tai yksi kenraali 1 100 sotilasta kohden. Arvostelijoiden mukaan tässä ei ole otettu huomioon

⁴⁶ *Armeiskii vestnik* 23.1.2013.

⁴⁷ *Ižborskii klub* 13.2.2013.

⁴⁸ *Nezavisimoje voennoje obščrenie* 23.2.2012. Tiedot vastuualueiden koosta perustuvat harjoituksissa tehtyihin havaintoihin.

⁴⁹ *Ižborskii klub* 13.2.2013 ja *Voenno-promyšlennyi kurjor* 1.11.2012.

sitä, että Yhdysvalloissa yhdellä kouluttavalla upseerilla on alaisenaan keskimäärin kolme aliupseeria (kersanttia).⁵⁰ Upseerivirkojen supistuminen on esitetty sotilasarvoittain taulukossa 3⁵¹.

Sotilasarvo	Lukumäärä 1.9.2008	Lukumäärä 1.1.2012	Muutos (%)
Kenraali	1 107	866	-22
Eversti	15 365	3 114	-80
Everstiluutnantti	19 300	7 500	-61
Majuri	99 500	30 000	-70
Kapteeni	90 000	40 000	-56
Yliluutnantti	30 000	35 800	+17
Luutnantti	20 000	26 000	+30

Taulukko 3: Upseerivirkojen supistuminen Venäjän asevoimissa.

Supistus on kohdistunut erityisesti keski-johdon asiantuntijoihin sekä esikunta- ja tekniselle tasolle. Vapautettujen suuren määrän arvioidaan horjuttavan asevoimien arvostusta ja halua astua aktiivipalvelukseen.⁵² Venäjän asevoimista vapautettiin vuosina 2008–2009 yhteensä 180 000 henkilöä. Vapauttaminen palveluksesta ei ollut kovin yksilöllistä, vaan henkilöstö vapautettiin yhtenä kokonaisuutena joukko-osaston (vast.) lakkauttamisen mukana. Tällöin asevoimat samalla menetti paljon ammattitaitoista ja kokenutta henkilöstöä.⁵³

Sotilasreformin alussa päätettiin asevoimien vahvuutta supistaa 1,2 miljoonasta yhteen miljoonaan. Tällä hetkellä asevoimissa palvelee 220 000 upseeria, 186 000 soti-
mussotilasta, 320 000 varusmiestä ja 50 000–60 000 sotilasopetuslaitoksen oppilasta eli vajaat 800 000 sotilasta. Nykyinen vahvuus on alle asetetun tavoitteen, mutta

silti Venäjällä on edelleen Euroopan suurin asevoima.⁵⁴

Kansainvälisen turvallisuuden keskuksen johtaja Aleksei Arbatovin mukaan asevoimat voi siirtyä täysin sopimus pohjaiseen järjestelmään eli ammattiarmeijaan, jos asevoimien enimmäisvahvuudeksi hyväksytään 800 000 sotilasta.⁵⁵ Arvostelijoiden mukaan uhkakuvien ja harjoituskokemusten perusteella asevoimien vahvuuden tulisi olla vähintään 1,6 miljoonaa sotilasta.⁵⁶ Toisaalta katsotaan, että alueelliset ja paikalliset sodat ovat todennäköisempiä kuin suuren mittakaavan sota, jolloin sotilaiden laatu on määrää tärkeämpi. Tällöin pienen mittakaavan sotiin riittäisi 100 000–150 000 sotilaan asevoimat ja painopistesuuntina olisivat Pohjois-Kaukasus ja Keski-Aasia.⁵⁷

Asevoimissa on 10 000–12 000 tyhjää upseerivakanssia, joita on yritetty täyttää väliaikaisratkaisulla. Keinona on muun muassa vapautettujen tai eronneiden upseerien kutsuminen takaisin palvelukseen. Pääpaino on sotakokemusta hankkineissa upseereissa. Esimerkkinä voidaan mainita entinen Pohjois-Kaukasuksen sotilaspiirin päällikkö, kenraalieversti S. Makarov ja entinen 58. Armeijan komentaja, kenraaliluutnantti A. Hruljov. Molemmat kenraalit taistelivat Georgiaa vastaan vuonna 2008.⁵⁸

Asevoimista on viimeisen kahden vuoden aikana supistettu 200 000 upseeria ja opistoupseeria (praporštšik). Opistoupseereista päätettiin aluksi luopua kokonaan, jolloin päätös olisi koskenut 142 000 opistoupseeria. Luopumispäätöksen perusteluna esitettiin, että opistoupseerit ovat turha väliporras, joka vaikeuttaa sopimuskersanttien ja siviilihenkilöstön värväämistä. Opis-

⁵⁴ *Nezavisimoe voennoje obozrenie* 4.12.2012.

⁵⁵ *Oružie Rossii* 13.3.2013. Asevoimia käsittelevä sähköinen tietotoimisto. (www.arms-expo.ru)

⁵⁶ *Armija Gosudarstva Rossii* 22.3.2012. Varusmiehille suunnattu tietokoneportaali. (www.ofizer.ru)

⁵⁷ *Armeiski vestnik* 10.4.2013.

⁵⁸ *Argumenty nedeli* n:o 4, 31.1.2013. Viikoittain ilmestyvä sosiaalisten kysymysten sanomalehti koko IVY:n alueella. (argumenti.ru)

⁵⁰ *Armija Rossii* 14.2.2011.

⁵¹ *Voennoe obozrenie* 27.9.2012.

⁵² *Armeiskii vestnik* 23.1.2013.

⁵³ *Armeiskii vestnik* 13.2.2013.

toupseereille tarjottiin mahdollisuus jatkaa asevoimien palveluksessa, mutta toisessa virassa – useimmiten kersanttina. Monet siirtyivät sisäministeriön joukkoihin ja poliisin palvelukseen.

Nopeasti havaittiin, että hyvin ammatitaitoisten opistoupseerien korvaaminen on osoittautunut sängen vaikeaksi tehtäväksi. Puolustusministeri onkin nykyään halukas palauttamaan ainakin osittain opistoupseeritoinstituution maa- ja merivoimia varten. Opistoupseerien tehtävät olisivat entisenlaisia: erilaisia huoltotehtäviä sekä viestijärjestelmäasiantuntijana ja ”esikuntavääpelinä” toimimista. Suunnitelmien mukaan ensimmäisessä vaiheessa palautetaan 55 000 virkaa eli 38 prosenttia alkuperäisestä määrästä. Ongelmaksi näyttävät edelleen muodostuvan keinot virkojen täyttämiseksi. On hyvin todennäköistä, etteivät vapautetut opistoupseerit runsaslukuisesti palaa takaisin. Toiseen instituution palauttamiskustannukset ovat korkeat.⁵⁹

Asevoimien henkilöstörakenteeseen liittyy eräitä outoja piirteitä. Asevoimissa palvelee edelleen upseereja, jotka saavat osittain palkkaa, mutta heillä ei ole oikeutta palvelustehtäviin. Heillä ei ole myöskään oikeutta hakea työtä muualta. Palveluksessa on myös upseereja, jotka työskentelevät esikunnissa tai yksiköissä, mutta heillä ei ole oikeutta eläkkeeseen. Pääasiassa tällaisten ”kelluvien” upseerien ainoa motiivi on asunnon saaminen. Taustalla on ristiriitainen tilanne, jossa supistamisesta huolimatta asevoimiin jäi liikaa upseereja ja samalla tyhjiä vakansseja. Upseeritarjonnan vuoksi myös sotilasopetuslaitosten oppilasmääriä alettiin jyrkästi rajoittaa. Samalla muutettiin säädöksiä, joilla upseeri voidaan määrätä alempaan virkaan. Joukkoihin suunnitellaan erityistä kasvatusupseerin tehtävää, joka ei ole poliittinen upseeri (politruckki), vaan lähinnä kuraattori.⁶⁰

4.2 Sopimussotilaat ja varusmiehet

Sopimussotilasjärjestelmään (ammattilaisarmeijaan) siirtymistä harkittiin jo 1990-luvulla. Vuosituhannen vaihteessa silloinen puolustusministeri Sergei Ivanov tyrmäsi ajatuksen vedoten ulkomailta saatuihin huonoihin kokemuksiin. Nykyinen sopimussotilasjärjestelmän luominen onkin kokenut monta vaihetta vuosina 2008–2011. Ensin haluttiin kasvattaa sopimussotilaiden määrää ja vastaavasti vähentää varusmiesten määrää. Seuraavassa vaiheessa sopimussotilaiden määrää vähennettiin vedoten talouskriisiin. Vuonna 2011 ilmoitettiin, että opistoupseerien tilalle luodaan uusi ammattimainen ali-päällystö. Hanke kaatui tuolloin kalleuteen, ja opistoupseerijärjestelmä jäi lähes ennalleen.⁶¹

Presidentti Putin on määrännyt, että vuosina 2013–2014 asevoimien kersanttien ja sotamiesten vahvuuden täyttöasteen on oltava 100 prosenttia. Presidentin asettamaa tavoitetta ei pidetä realistisena. Tällä hetkellä täyttöaste on 70–75 prosenttia määrävahvuudesta. Suurin puute kohdistuu sotamiehiin, kersantteihin ja nuorempaan upseeristoon. Vaihtoehtoina ovat varusmiesten asepalveluksen pidentäminen tai sopimussotilasjärjestelmän kehittäminen. Duuman puolustuskomitean puheenjohtaja Vladimir Komoedov huomauttaa, että vuoden palvelusaika oli puhtaasti poliittinen päätös.⁶² Presidentti Putin ei kuitenkaan hyväksy palvelusajan pidentämistä eikä puolustusministeriöllä ole riittävästi varoja sopimussotilaiden värväämiseen.⁶³

Vuoden 2013 alussa palveluksessa oli noin 186 000 sopimussotilasta. Heidän lukumääräänsä on tarkoitus kasvattaa vuosittain vähintään 50 000 sotilaalla, eli vuonna 2017 lukumäärä olisi tavoitteeksi asetettu

⁵⁹ *Armeiskii vestnik* 6.3.2013.

⁶⁰ *Armeiski vestnik* 14.2.2013, *Armija Rossii* 29.12.2010 ja *Armeiski vestnik* 23.1.2013.

⁶¹ *Natsionalnaja oborona* 5.12.2011. Kerran kuussa ilmestyvä julkaisu, joka keskittyy erityisesti Venäjän kansallisen turvallisuuden kysymyksiin.

⁶² *Vzglyad* 4.12.2012.

⁶³ *Argumenty nedeli* 14.3.2013.

425 000 sopimussotilasta. Tuolloin miehistötehtävissä on sopimussotilaita (kersantteja ja sotamiehiä) 60 prosenttia ja varusmiehiä 40 prosenttia. Tavoitetta pidetään liian kunnianhimoisena. Sopimussotilaiden värväämisen tärkeysjärjestys on kersanttien virat, merivoimien purjehdushenkilöstö, rauhan- turvaamiseen osallistuvat joukot, maahan- laskujoukot ja virat, jotka edellyttävät erityis- tä taistelukykyä.⁶⁴ Esimerkiksi tämän vuo- den aikana rauhanturvaamistehtäviin tarkoi- tettu 15. Erillinen moottoroitu jalkaväkipri- kaati on kokonaisuudessaan sopimussotilai- den miehittäjä.⁶⁵

Sopimussotilasjärjestelmän suosio ei ole saavuttanut sille asetettuja odotuksia. Sen vuoksi puolustusministeri on houkutellut sopimussotilaita tarjoamalla heille erittäin kapean osaamisen tehtäviä esimerkiksi monimutkaisten asejärjestelmien parissa. Kuitenkin erityisesti kersanttien ammattitaito on arvioitu melko heikoksi. Sen vuoksi yli 5 000 kersantin virkaa palautetaan upseerin viroiksi.⁶⁶

Syyskuussa 2010 puolustusministeri Anatoli Serdjukov ilmoitti, ettei asevoimilla ollut varoja ylläpitää sopimussotilaita halutussa laajuudessa. Asevelvollisten määrää oli tarve lisätä. Silloinen yleisesikunnan päällikkö, armeijakenraali Nikolai Makarov tuki puolustusministeriä. Hän lausui, ettei Venäjän asevoimat siirry sopimussotilasjärjestelmään vaan lisää asevelvollisten lukumäärää ja vähentää sopimussotilaiden lukumäärää. Alun perin oli tarkoitus, että asevoimissa palvelee 150 000 upseeria, 150 000 sopimussotilasta sekä noin 700 000 asevelvollista. Päämäärä herätti heti kysymyksiä. Miten saadaan joka vuosi riveihin 700 000 asevelvollista, kun puolustusministeriö on ilmoittanut, että asevelvollisista enintään 400 000 on palvelukseen kelpaavia? Demografisen

”kuopan” ansiosta lähitulevaisuudessa palvelukseen kutsutaan enintään 300 000 asevelvollista, joista 60–70 prosenttia selviytyy palveluksesta.

Viimeisten 15 vuoden aikana Venäjän väkiluku on vähentynyt yli kuudella miljoonalla. Väestön keski-ikä on myös kasvanut. Yli 60-vuotiaiden osuus oli vuonna 2007 yli 17 prosenttia. Miespuolisen väestön syntyvyyttä on kuvattu taulukossa 4.

Syntymävuosi	Syntyneitä
1984	1 300 000
1988	1 300 000
1992	900 000
1994	700 000
2000	650 000
2004	750 000
2006	750 000
2011	670 000
2012	620 000

Taulukko 4: Venäjän miespuolisen väestön syntyvyys eri vuosina.

Demografinen kehityssuunta aiheutti vuonna 2012 tarpeen määritellä asevoimien henkilöstövahvuutta. Upseerien lukumääräksi asetettiin 220 000 upseeria, mikä merkitsi 70 000 upseerin lisätarvetta.

Varusmieskoulutuksen ongelmana on, miten kutsua ja kouluttaa vuosittain 630 000 asevelvollista (1 000 000 sotilasta – 220 000 upseeria ja 150 000 sopimussotilasta = 630 000 asevelvollista), jotta tavoite miljoonan sotilaan asevoimista täyttyisi. Presidentti Vladimir Putin puuttui asiaan. Hänen vaatimuksenaan on, että vuoteen 2017 mennessä asevoimissa palvelee 700 000 upseeria, sopimussotilasta ja oppilasta ja vuoteen 2020 mennessä palvelukseen kutsutaan vuosittain 145 000 asevelvollista.⁶⁷

Vuonna 2010 kutsuntaikäisistä noin puolet jäi pois palveluksesta opiskelun takia tai erilaisin lakiin perustuvien syiden perusteella. Terveydellisistä syistä joka kolmas

⁶⁴ *Armeiskii vestnik* 7.3.2013.

⁶⁵ *Armeiskii vestnik* 8.3.2013, *Nezavisimoje voennoje obzrenie* 12.4.2013 ja *Rossiiskaja Gazeta* 1.4.2013.

⁶⁶ *Armija Rossii* 29.12.2010 ja *Voenna-promyšlennii kurjor* 1.11.2012.

⁶⁷ *Armeiskii vestnik* 10.4.2013.

kutsuntaikäinen ei kykene palvelukseen, ja noin puolella varusmiehistä oli terveydellisiä rajoituksia, jotka estivät palveluksen vaativissa tehtävissä, kuten esimerkiksi maahanlaskujoukoissa, merivoimissa tai voimaministeriöiden joukoissa. Tosin presidentti Putinin päätöksellä maahanlaskujoukot, merijalkaväki ja osa erikoisjoukoista siirtyvät puhtaasti sopimussotilasjärjestelmään. Kutsuntoihin liittyy kiinteästi korruptio, jonka tavoitteena on välttää asepalveluksesta. Rahallisesti näiden ”palvelujen” arvoksi arvioidaan vuosittain 140 miljardia ruplaa.⁶⁸ Vuonna 2014 aiotaan jättää 10 000 kutsuntaikäistä kutsumatta. Tällä pyritään tekemään tilaa sopimussotilaille. Mahdollisesti vastaavalla tavalla toimitaan vähintään seuraavat viisi vuotta.⁶⁹

Erityisesti *Varusmiesten äidit* -järjestö on viime aikoina ollut hyvin huolestunut huista, joiden mukaan varusmies voidaan lähettää kriisialueelle neljän kuukauden koulutuksen ja varustamisen jälkeen. Sotilasviranomaiset rauhoittelevat muuta yhteiskuntaa ilmoittamalla, että Venäjällä ei ole ”kuumia paikkoja”. Kysymys on puolustusministeriön mukaan vain siitä, että palvelusaika on lyhentynyt yhteen vuoteen, joten vastaavasti sotilaan täytyy olla entistä aiemmin sijoituskelpoinen. Nimenomaan neljä kuukautta on vähimmäisaika, koska alokaan ensimmäiset kolme kuukautta käytetään yleissotilaallisten taitojen opetteluun ja neljäs kuukausi käytetään toimintaa ryhmän tai miehistön osana. Puolustusministeriö on ilmoittanut, että varusmiehiä ei lähetetä Kaukasiaan.⁷⁰

Varusmieskoulutus nykyaikaisen kaluston käyttöön on hyvin hankalaa, koska nykyaikaista kalustoa on esimerkiksi moottoroidulla jalkaväellä vain murto-osa koko tarpeesta. Lisäksi joukoilla on käytössään

hyvin useassa tapauksessa aseistusta alle määrävahvuuden.⁷¹ Lähitulevaisuuden varusmiesten koulutusjärjestelmä on kaksivaiheinen. Ensimmäisessä vaiheessa sotilaat koulutetaan simulaattoreissa ja yksikkökoonpanossa. Toisessa vaiheessa koulutus tapahtuu kenttäolosuhteissa, mikä tarkoittaa laserammuntaa, ampumakenttiä, yksilökohtaista koulutusta ja yksikkökoonpanokoulutusta. Kumpaakin vaihetta yhdistää sama tietokonepohjainen virtuaalinen taistelukenttä (ent. maastolaatikko), joka on osa käytännön johtamistaidon opetusta.⁷²

Sotilasreformin yhteydessä päätettiin, että varusmies suorittaa palveluksensa mahdollisimman lähellä kotiosoitetta. Nykyinen puolustusministeri ei halua muuttaa tätä periaatetta. Liikekannallepanon päähallinto on toista mieltä, koska Venäjän väestö ei jakaudu tasaisesti maan eri osiin. Esimerkiksi Siperiassa ja Kaukoidässä jo olemassa olevien varuskuntien toiminta edellyttää varusmiesten siirtämistä läntiseltä Venäjältä, Keski-Venäjältä ja Kaukasian alueilta.⁷³

Pohjois-Kaukasian kriisialueiden varusmiehiin sovelletaan erityiskäytäntöä. Ennen joukko-osastojen komentajat eivät halunneet heitä joukkoihinsa vaikeuksien pelossa. Tällä hetkellä esimerkiksi Dagestanissa on käytössä takaajajärjestelmä. Tulevalle varusmiehelle nimetään kaksi luotettavaksi tunnettua takaajaa, jotka valvovat sekä ohjaavat kaidalle polulle eksynyttä varusmiestä yhdessä sotilasviranomaisten kanssa. Ilman takaajia varusmiespalvelukseen pääsy on hyvin vaikeaa, mutta palvelukseen kuitenkin halutaan, koska varusmiespalveluksen suorittamisella on ratkaiseva merkitys työnsaannin kannalta.⁷⁴

⁶⁸ *Armeiskii vestnik* 10.4.2013.

⁶⁹ *Vooružennye Sily i Oporonno-promyšlennyi kompleks Rossii* 17.9.2013.

⁷⁰ *Armeiskii vestnik* 14.2.2013 ja *Rossiiskaja Gazeta* 14.2.2013.

⁷¹ *Nezavisimoje voennoje obrozhenie* 18.1.2013.

⁷² *Armeiskii vestnik* 7.3.2013.

⁷³ *Armeiskii vestnik* 12.1.2013.

⁷⁴ *Armija Rossii* 15.4.2013.

4.3 Sotilaspapisto

Venäjän asevoimiin on palautettu vuosikymmenien tauon jälkeen sotilaspapin virka. Tavoitteena on 700 päätoimista virkaa, mutta tällä hetkellä varsinaisia sotilaspappeja on 240 ja loput ovat seurakuntavirkoja. Virat eivät ole vain ortodoksipapin virkoja, vaan muitakin uskontokuntia on otettu huomioon. Asevoimissa palvelee myös sotilasrabbeja ja sotilasmullaheita. Sotilaspapiston toimintaa säädellään lailla.⁷⁵

Sotilaspapisto palautui asevoimiin melkein neljä vuotta sitten, koska sen katsotaan osaltaan lujittavan asevoimien kuria. Kutsunnoissa on tutkittu myönteisesti ortodoksisuuteen suhtautuvien lukumäärää. Havaittiin, että myönteisyys on kasvanut vuodesta toiseen. Tällä hetkellä myönteisesti suhtautuvien lukumäärä on 70 prosenttia asevoimien varusmiesvahvuudesta. Siitä huolimatta asevoimissa on palveluksessa vain viidennes sotilaspappien kokonaistarpeesta. Se johtuu pääasiassa edellisen puolustusministerin kielteisestä asenteesta. Sotilaspappien valinta tapahtuu ensin hiippakunnassa, ja sen jälkeen he suorittavat sotilaspappien johdolla kahden kuukauden kurssin.⁷⁶

5 Mobilisaatio ja reservi

Jo 1980-luvulla todettiin, että Neuvostoliiton asevoimien sotilaskomissariaattiin (Voenkom eli suomalaisittain lähinnä kutsuntalautakunta) perustuva mobilisaatiojärjestelmä oli tehoton. Asevoimien reformiin liittyen ehdotettiin, että vajaalukuiset joukko-osastot siirretään alueiden tai aluepiirien kuvernöörien alaisuuteen. Samalla esitettiin, että kertausharjoituksiin halukkaat sitoutuvat tulemaan kertausharjoituksiin kerran kuukaudessa kahdeksi päiväksi, kerran puolessa vuodessa kuukaudeksi tai kerran vuo-

dessä kuukaudeksi. Vapachtoisuudesta oli tarkoitus maksaa suhteellisen hyvä korvaus. Sodan aikana nämä reserviläiset siirtyisivät alueensa sotilaspiirin komentajan alaisuuteen. Sotilasjohto ei hyväksynyt esitystä.⁷⁷ Joulukuussa 2012 duuma hyväksyi lain sotilasreservistä, jolla pääasiassa pyritään ratkaisemaan ongelmia, jotka periytyivät Neuvostoliiton ajalta.⁷⁸

Asevoimilla on supistusten jälkeen käytössään vain 83 sotilaskomissariaattia, ja ne ovat siviilihenkilöiden johdossa. Maavoimien entinen johtamisen päähallinnon päällikkö (1998–2001), kenraalievasti Juri Bukrejev huolestuttaa alueellisen puolustuksen järjestäminen, koska välttämätön sotilasasiantuntemus puuttuu alueellisia joukkoja perustettaessa. Toinen kenraalia huolestuttava piirre on kutsuntojen kestäminen käytännössä huhtikuusta syyskuuhun. Tuona aikana varusmiehiä saapuu epäsäännöllisin välein, ja luonnollisesti se vaikeuttaa koulutusta perusyksiköissä. Myöskään sopimussotilasjärjestelmä ei ratkaise ongelmaa, koska sopimussotilaiden poistuma vastaa melko täsmälleen uusien sopimussotilaiden lukumäärää.⁷⁹

Mobilisaatiovalmistelut on siirretty joukkojen komentajilta sotilaspiiritasolle. Yksityiskohtainen valmistelutyö tehdään kuitenkin koulutuskeskuksissa ja sotilaskorkeakouluissa (Vuz).⁸⁰ Mobilisaation varalta on perustettu huoltotukikohtia (BhiRVT), joissa säilytetään ja huolletaan ensimmäisen kiireysluokan prikaatien kalustoa. Tukikohdista jaetaan kalusto mobilisoidulle prikaatille sen saavuttua toiminta-alueelleen. Reserviä varten on myös keskustukikohtia, joihin on sijoitettu kaluston pääosa. Mobilisaatio koskee muun muassa yli 180 perustettavaa prikaattia.⁸¹

⁷⁵ Kenttäpiispa P. Särkiö. *Helsingin Sanomat* 23.2.2013 ja *Kylkirauta* n:o 2, 2013.

⁷⁶ *RIA Novosti* 2.4.2013. Laaja uutistoimisto.

⁷⁷ *Ižborskii klub* ja *Armeiskii vestnik* 14.2.2013.

⁷⁸ *Ižborskii klub* 6.2.2013.

⁷⁹ *Voenno-promyšlennyi kurjor* n:o 26, 2013 ja *Armeiskii klub* 10.7.2013.

⁸⁰ *Vzglyad* 13.11.2012.

⁸¹ *Vooružennye Sily i Oporonno-promyšlennyi kompleks Rossii* 25.8.2012.

Venäläiset muistuttavat, että yhtään suurta sotaa ei ole voitettu ilman reservien kutsumista palvelukseen. Esimerkkinä on käytetty toista maailmansotaa (*suurta isänmaallista sotaa*), jonka aikana tarvittiin 5–6 kutsuntakierrosta. Sodan alussa oli vahvuus 4,5 miljoonaa, ja sodan päätyttyä rivissä oli yli 11 miljoonaa sotilasta. Vaikka suuren mittakaavan sotaa pidetään varsin epätoennäköisenä, venäläisten mielestä ei ole mitään syytä luopua reserviin perustuvasta mobilisaatiosta. Esimerkkinä on muistutettu Yhdysvalloista, jolla on koko ajan kotimaassaan 12 divisioonan reservi.⁸²

Sotilas uudistuksen alkumetreillä reservi aiottiin lakkauttaa kokonaan. Päätös perustui ajatukseen, jonka mukaan nykyajan armeija ei tarvitse organisoitua reserviä, vaan se taistelee jo rauhan aikana olemassa olevilla pysyvän valmiuden joukoilla. Liikekannallepanoon perustuvat joukot purettiin, kuten myös ase- ja muut varastot. Lakkautus koski myös paikallistason mobilisaatiosta vastaavia sotilaskomissariaatteja. Päätöstä ei pidetty oikeana, koska esimerkiksi Persianlahden sodissa reserviläisten osuus oli noin 25 prosenttia. Kriitikoiden mielestä Venäjän kojoisessa maassa missä tahansa uhkaskenariossa on aina aikaa valmistautua sotaan, suorittaa operatiivis-strateginen mobilisaatio ja saattaa perustettavat joukot täysilukuisiksi. Joulukuussa 2012 Venäjän duumassa hyväksyttiin laki ”sotilaallisesta reservistä”, joka sekin on kohdannut kritiikkiä.⁸³

Tosiasioiden edessä reservi on päätetty säilyttää uudistetussa muodossa. Vanha kutsuntajärjestelmä ei ole kyennyt täyttämään joukkojen tarvetta voimakkaasta kampanjoinnista huolimatta (*”palvele isänmaata aidolla tavalla”*).⁸⁴ Ensi hätään asevoimien suunnitelmissa on ammattimaisen liikkuvan reservin eli niin sanotun aktiivireservin luominen. Päämääränä on, että asevoimat ja voimaministeriöt käyttävät reserviä suurissa so-

taharjoituksissa, poikkeustilanteissa ja sodan aikana. Perusajatuksena on reservin vapaaehtoisuus. Reserviä ei enää jatkossa koota pitkäksi ajaksi pois omasta työstä. Toimintaa säädellään asiaa koskevalla lailla, jota alettiin soveltaa vuodesta 2013 alkaen. Mobilisaatiopohjan palauttaminen kutakuinkin ennalleen siihen liittyvine johtamis-, huolto- ja organisaatorakenteen palauttamisineen tulee kestäämään vuosia.⁸⁵

Aktiivireservin luominen alkaa ennen varusmiehen kotiutumista. Varusmiespalveluksen lopussa esimies ehdottaa sopimusta, jossa varusmies sitoutuu tulemaan käskettäessä palvelukseen. On myös toinen ja perinteinen reitti, jossa sopimusreserviläiset kootaan yhteen sotilaskomissariaatin kautta. Aktiivireservi kelpuutetaan myös siviiliopeuslaitosten sotilaskateederista valmistuneet. Perinteisen kertausharjoituksen ja aktiivireservin ero lienee myös siinä, että aktiivireservi ilmoittautuu joukko-osastossa ja liittyy mukaan palvelukseen tehtävänsä mukaisesti olematta niin sanottu reserviläisyksikkö.⁸⁶

Aktiivireserviin sitoutuneille maksetaan kuukausittain rahallinen korvaus. Sen suuruus riippuu sotilasarvosta tai erikoisosaamisesta, ja se on korkeintaan 10 prosenttia vastaavan aktiivipalveluksessa olevan henkilön palkasta. Korvauksen suuruus on keskimäärin 5 000–8 000 ruplaa (125–200 euroa kuukaudessa). Kertausharjoituksen aikana reserviläinen säilyttää varsinaisen työpalkkansa määrättyllä kertoimella mitattuna. Reserviläisellä on tietyn ehdoin mahdollisuus myös kertakorvaukseen.⁸⁷

Viimeisten tietojen mukaan ensimmäinen reservisopimus tehdään kolmeksi vuodeksi. Sen jälkeen sopimusta voidaan jatkaa viiteen vuoteen asti, ja ilmeisesti kahdeksan vuoden jälkeen ei ole enää jatkomahdollisuuksia. Laissa on selvät reservissä olon ikä-

⁸² *Voenno-promyšlennyyi kurjor* 27.2.2013.

⁸³ *Ižborskii klub* 14.2.2013.

⁸⁴ *Nezavisimoe voennoje obrozrenie* 18.1.2013.

⁸⁵ *Armeiskii vestnik* 16.1.2013.

⁸⁶ *Rossiiskaja gazeta* 28.12.2012 ja *RIA Novosti* 6.3.2013.

⁸⁷ *Rossiiskaja Gazeta* 28.12.2012.

rajoitukset. Reservin sotamies ja aliupseeri eivät voi palvella aktiivireservissä täytettyään 42 vuotta. Vastaavasti luutnanttien ja kapteenien ikäraja täyttyy 47-vuotiaana. Majuri- en ja everstiluutnanttien takaraja on 52 vuotta ja everstien vastaavasti 57 vuotta. Samat ikärajat koskevat myös vastaavia merivoimien sotilasarvoja.⁸⁸

Reservi on jaettu kolmeen luokkaan. Ensimmäinen luokka koskee noin 800 000 reserviläistä, ja se muodostunee aktiivireservistä. Toisen luokan vahvuus on 4,5 miljoonaa ja kolmas luokka noin 20 miljoonaa reserviläistä. Kolmannen luokan reserviläisistä vain noin 20 prosenttia on palveluskelpoisia. Toisen ja kolmannen luokan kutsuminen palvelukseen merkitsee maan kaikkien voimavarojen valjastamista sotaponnisteluihin. Reservin vahvuus on siis teoreettisesti laskien yli yhdeksän miljoonaa sotilasta. Lukuun voidaan lisätä rauhan ajan miljoonan sotilaan asevoimat ja voimaministeriöiden (sisäministeriö, FSB, hätätilaministeriö) merkittävät reservit.

6 Koulutusjärjestelmä

Ennen asevoimien reformia asevoimissa oli 15 sotilasakatemiaa, 46 ylempää ja keskias- teen sotilasopetuslaitosta ja neljä sotilasyliopistoa. Ennen reformia sotilasopetuslaitoksilla oli myös sodan ajan tehtävä. Yleensä akatemia perusti divisioonan ja opisto (vast.) rykmentin.

Entinen koulutusjärjestelmä eteni kolmiportaisena: opistotason koulutuksesta upseeri jatkoi sota-akatemiaan, jonka jälkeen ylimpänä oli yleisesikunta-akatemia. Tässä koulutusjärjestelmässä opistotason taktinen koulutus antoi muodollisen pätevyyden seuraaviin 3–5 ylempiin virkoihin, ja opistotaso seurasi erilaiset tehtävään liittyvät täydennyskurssit. Sota-akatemia koulutti operatiivisen tason esikuntaupseereja (rykmentti-armeija). Koulutus antoi pätevyyden

jälleen 3–5 ylempään virkaan. Ylin taso oli Yleisesikunta-akatemia, jossa koulutettiin asevoimien ylimpiin virkoihin sekä ministeriöiden ja paikallishallinnon johtotehtäviin.

Koulutusjärjestelmä purettiin, koska perusteena oli kolmiportaisen koulutusjärjestelmän suuret kokonaiskustannukset ja ajan tuhlaus, jonka mukaan 25–30 prosenttia opetusajasta kului toisarvoisissa tehtävissä. Lisäksi uudistuksen katsottiin mahdollistavan tieteellisen työn ja opetuksen entistä tiiviimmän yhteistyön.⁸⁹

Koulutusuudistuksen yksi alkuperäisistä tavoitteista oli pyrkimys keskittyä vain niihin aineisiin, jotka ovat välttämättömiä palvelustehtävissä. Muut aineet, jotka olisivat olleet tärkeitä ylemmän loppututkinnon kannalta, aiottiin jättää pois opetusohjelmista. Samalla kokonaisopiskelu-aika olisi oleellisesti lyhentynyt. Suunnitelmasta kuitenkin luovuttiin, ja opiskelu-aika säilyi entisellään noin viitenä vuotena.⁹⁰

Uudistuksessa opetuslaitokset yhdistettiin kymmeneksi sotatieteelliseksi keskuksiksi. Keskukset jakautuvat kolmeen tieteelliseen keskukseseen, kuuteen sota-akatemiaan ja yhteen sotilasyliopistoon. Eniten uudistuksesta joutuivat kärsimään esimerkiksi sotilas- ja avaruusilmailun akatemit, joiden opetus painottuu korkeaan teknologiaan. Uudistuksessa ammattitaitoisen opettajakunnan vahvuutta supistettiin merkittävästi. Jäljelle jääneiden opettajien (kapteeni-everstiluutnantti) pätevyyttä opettaa esimerkiksi taktiikkaa, operaatiotaitoa ja johtamista epäillään riittävän kokemuksen puuttumisen takia.⁹¹

Uudistuksen myötä sotilasopetuslaitokset menettivät 20–25 prosenttia sotatieteiden kandidaateista ja tohtoreista. Menetyks painottui enimmäkseen varttuneempaan

⁸⁸ Sama.

⁸⁹ *Vozroždenie zolotoi vek* 30.12.2012 (Kultaisen vuosisadan uudestisyntyminen). Hyvin konservatiivinen organisaatio, jolla on runsaasti julkaisu- ja muuta toimintaa. (www.rod-vzv.info)

⁹⁰ Sama.

⁹¹ *Armeiskii vestnik* 23.1.2012.

henkilöstöön, joten samalla poistui runsaasti pitkäaikaista kokemusta. Toisekseen akateemisen oppiarvon saavuttaneet upseerit joutuivat lähtemään sotilasarvonsa mukaisesti reserviin. Esimerkiksi sotatieteiden tohtori, joka oli sotilasarvoltaan eversti, saavutti pakollisen eläkeiän 50-vuotiaana, ja kenraali vastaavasti 55-vuotiaana. Ylemmän tason professuurien puuttuminen on vaikuttanut sekä tieteellisen tutkimustyöhön että opetuksen tasoon, koska aiemmasta poiketen esimerkiksi sotatieteiden kandidaatti ohjaa tulevan kandidaatin opinnäytetyötä. Sama tilanne vallitsee jatko-opiskelijoiden ohjaamisessa, ja on havaittu väitöskirjojen tason laskeneen merkittävästi. Vuoden 2013 alusta lukien upseereille, jotka ovat myös kandidaatteja, tohtoreita, dosentteja tai professoreita, ei makseta palkkaa tieto- ja taitotason mukaan.⁹²

Sotilasopetuslaitosten uudistamisen yhtenä pyrkimyksenä oli tuoda ne lähemmäksi siviilikoulutusta. Uusien opetusohjelmien mukaan sotilaallisten aineiden ja itseopiskelun määrää vähennettiin ja tilalle otettiin niin sanottuja siviiliaineita. Lopputuloksena valmistuu sotilaita, joiden ammatillinen taso ei enää täysin vastaa nykyaikaisen sodan vaatimuksia. Sama ongelma säilyy myös jatkokoulutuksessa. Vanhan kolmiportaisen järjestelmän tilalle otettiin kurssimuotoinen opetus. Ennen siirtymistä vaativimpiin tehtäviin upseerin tulee suorittaa lyhytkestoisia, noin kolme kuukautta kestäviä ”lisätyn pätevyiden kurseja”. Tällöin esimerkiksi operatiivis-strategisen tason upseeri on päteväitynyt tehtäviinsä yhteensä noin kymmenen kuukauden kurseilla. Lisäksi kurssimuotoinen koulutus on johtanut siihen, että jatkuvassa kurssirotatiossa joukko-osastojen upseerivahvuus on jatkuvasti vajaa.⁹³

Asevoimien koulutusjärjestelmän katsotaan olleen pysähdyksissä jo muutaman

vuoden ajan. Perusteluksi esitetään, että koulutettua kaaderia on muutoinkin vielä tarpeeksi. Komentajat näkevät asian toisin. Nuoremmista ja keski johdon upseereista on pulaa, ja palveluksessa olevat ovat usein kokemattomia kouluttajia ja päälliköitä. Erityisen pahaa verta on herättänyt se, että osa ammattiin valmistuneista sotilashenkilöistä on joutunut valitsemaan kersantin viran tai siviiliin siirtymisen välillä. Esimerkiksi vuonna 2010 valmistui 12 300 upseeria, joista yli 2 300 määrättiin kersantin virkaan, ja noin kolmesataa upseeria vapautettiin asevoimien palveluksesta.⁹⁴

Vuoden 2013 alusta kaikki puolustusministeriön sotilasopetuslaitokset alistettiin puolustushaara- ja aselajikomentajille. Opetuslaitosten kokoonpanosta ja henkilökunnan käytöstä vastaa yleisesikunta. Lisäksi palautettiin usean joukko-osaston historialliset perinteet entiselleen.⁹⁵

Yleisesikunnan päällikön mukaan vuodesta 2014 alkaen aloittavat toimintansa maavoimien, maahanlaskujoukkojen ja merivoimien rannikkovartioston koulutuskeskukset. Niissä koulutetaan tarvittavia esikuntia sekä joukkoja pataljoonan ja prikaatin kokoonpanoissa. Tulevaisuudessa mahdollisesti jokaisella sotilaspiirillä on oma koulutuskeskus.

Lisäksi on suunnitteilla sotilastieteellinen kompleksi, joka toimii kolmella tasolla. Ensimmäinen ja ylin taso on tieteellinen tutkimusorganisaatio, joka tutkii asevoimien kehittämistä strategisella tasolla. Toinen taso on puolustushaarojen välinen tutkimusorganisaatio, ja kolmas taso keskittyy erityiskysymyksiin. Venäjällä on perustettu amerikkalaisen mallin mukaan tulevaisuutta tutkiva säätiö, joka on todennäköisesti yksi sotatieteellisen kompleksin rahoittajista.⁹⁶

Korkeakoulujen rehtorit ovat esittäneet, että siviilikorkeakoulun sotilastiede-

⁹² *Armeiskii vestnik* 17.7.2012.

⁹³ *Armeiskii vestnik* 17.7.2012 ja *Izbornskii klub* 13.2.2013.

⁹⁴ *Armeiskii vestnik* 23.1.2013.

⁹⁵ *Rossiiskaja Gazeta* 7.12.2012 ja *Armeiskii vestnik* 10.12.2012.

⁹⁶ *Vzglyad* 14.2.2013.

kunnan opiskelija voisi vapaaehtoisesti suorittaa asepalveluksensa kesälomien aikana, eli asepalvelus kestäisi yhteensä yhdeksän kuukautta. Puolustusministeriö tukee esitystä, ja taka-ajatuksena on tällä tavoin värvätä määrääjäksi, ehkä kahdeksi vuodeksi, asevoimiin nuorta päällystää, josta on tuntuva pula. Jotta opiskelijoilla olisi kuitenkin mahdollisuus kesälomaan, alemman oppiarvon saavuttamiseksi opiskeluaikaa lisätään neljäs-tä vuodesta puolella vuodella. Valmistumisen jälkeen opiskelija ylennetään luutnantiksi. Tällä hetkellä sotilastiedekuntia on noin 30 korkeakoulussa ja niissä koulutetaan entiseen tapaan myös tulevia reservin upseereja.⁹⁷

Puolustusministeri Sergei Šoigu on koulutusuudistuksen yhteydessä arvostellut tieteellisen koulutuksen puutetta erityisesti koulutettaessa asiantuntijoita valtion tilausten hoitamiseen. Henkilöstön koulutus on hänen mukaansa edennyt vanhentunein ohjelmin ja se on johtanut ministeriön arvovalan laskuun. Puolustusministerin mielestä ministeriön yksi tärkeimmistä tehtävistä on tuottaa sellaisia asiantuntijoita, jotka kykenevät käyttämään ammattimaisesti uutta kalustoa ja aseita. Erityisesti tämä koskee korkean teknologian asiantuntijoita.⁹⁸

Lähitulevaisuudessa koulutusjärjestelmää aiotaan tarkistaa jälleen kerran. Puolustusministeriön tavoitteena on 13 akatemiaa, kaksi yliopistoa, kaksi opistotason sotakoulua, 14 filiaalia eli sotilasopetuslaitoksen sivutoimipaikkaa ja 17 sotilasopetuslaitokseen valmistavaa sotilaskoulua. Tarkistusta varten sotilaspiireihin on perustettu sotilaskoulutuksen toimipaikka ja puolustushaarakommentajien käyttöön sotilaskoulutuksen osasto. Uuden organisaation tavoitteena on tukea sotilasopetuslaitosten toimintaa. Sotilasakatemioiden opetus muuttuu kymmenen kuukauden jaksoista kahdeksi vuodeksi. Sotilasopetuslaitoksissa aiotaan entistä enemmän keskittyä taktiikkaan ja muihin sotilaal-

lisiin erityisaiheisiin, ja oppilasmäärät ovat nyt kasvussa. Vuonna 2012 koulun penkillä istui 7 500 oppilasta. Vuonna 2013 lukumäärä on kaksinkertainen.⁹⁹

Helmikuussa 2013 järjestettiin useissa joukko-osastoissa taisteluvälmiuden yllätystarkastuksia. Taisteluvälmiutta testattiin Keski-sen ja Läntisen sotilaspiirin alueella, maahanlas-kujoukoissa ja kuljetusilmavoimissa. Yleisesi-kunnan päällikkö Valeri Gerasimovin mu-kaan tarkastuksessa paljastui useita puutteita. Joukot eivät aina toimineet riittävän ripe-ästi, ja johtamisjärjestelmän käytössä ilmeni puutteita. Myös ajoneuvojen kuljettamisessa, huoltotaidoissa ja ajoneuvojen aseiden käy-tössä ilmeni puutteita, mikä näkyi viivytyk-sinä moottorimarsseilla ja tehtävän suori-tuksessa. Myös ampumataitoa pidettiin puutteellisena. Sotilaspiirien johto sai tehtä-väksi korjata koulutussuunnitelmat ja valvoa tehokkaammin niiden toteutumista. Vastaa-via tarkastuksia ei ole pidetty 20 vuoteen. Seuraava taisteluvälmiuden yllätystarkastus pidettiin jo heinäkuussa 2013, ja tähän mas-siiviseen tarkastukseen osallistui noin 160 000 sotilasta, 1 000 panssaroitua ajoneuvoa, 130 lentokonetta ja 70 alusta. Yllätystarkastuksia aiotaan jatkaa.¹⁰⁰

7 Johtamisjärjestelmä

Toisen maailmansodan jälkeisten sotilasre-formien tuloksena asevoimien yleisesikun-nalle on periytynyt puolustushaarojen, asela-jien ja joukkojen jokapäiväisen toiminnan johtaminen. Tämä on häirinnyt päätehtäviä, kuten sotilaspoliittisen tilanteen arviointia, asevoimien käytön suunnittelua, uhka-arvioiden laatimista ja tiedustelua. On vaa-dittu, että jokapäiväinen johtaminen tulee jättää alemmille johtamistasoille. Lisäksi on koettu erityisen hankalaksi ilmavoimien ja ilmapuolustuksen yhdistäminen sotilaspiiri-

⁹⁷ *Vzglyad* 21.2.2013 ja *Armeiskii vestnik* 27.2.2013.

⁹⁸ *Rossiiskaja Gazeta* 7.12.2012.

⁹⁹ *Rossiiskaja Gazeta* 13.9.2013.

¹⁰⁰ *Pravda* 22.7.2013. Yksi Venäjän päälehdistä. (www.pravda.ru)

en ja armeijoiden alaisuuteen sekä yleishuollon ja teknisen huollon liittäminen yhteen. Epäkohtana pidetään myös yleisesikunnan kolmivuotista rotaatiojärjestelmää, jolloin liian usein vaihtuvat johtavat upseerit heikentävät yleisesikunnan laatua.¹⁰¹

Ižborskin klubi katsoo, että suurten esikuntien operatiivisen johdon pitäisi palvella samassa tehtävässä vähintään viisi vuotta, ellei perusteta erityistä yleisesikuntaupseerien eliittijoukkoa. Lisäksi klubi on moittinut sitä, että puolustusministeriö on ottanut itselleen puhtaasti yleisesikunnan toimialaan kuuluvia tehtäviä. Klubin mielestä ministeriön ja yleisesikunnan tulisi tehdä selvä työnjako. Sotilasasiantuntijoiden esitys on kuvattu taulukossa 5¹⁰².

Puolustusministeriö	Yleisesikunta
rahoitus	sotilaallinen johto
asehankinnat ja toimitusten valvonta	strateginen suunnittelu
federaation aseistusohjelma	operatiivinen ja mobilisaatiokoulutus
mobilisaatio- valmiusasiat	mobilisaatio- suunnittelu
sosiaaliset kysymykset	tiedustelutoiminta
	sotilaskoulutus

Taulukko 5: Ehdotus puolustusministeriön ja yleisesikunnan työnjaoksi.

Esikuntien tehtävien tarkistus on jo aloitettu. Yleisesikunnan toimintoja on muutettu siten, että painopisteenä on strateginen suunnittelu. Puolustushaarakomentajien vastuulla on asevoimien kehittäminen, sotilaskoulutus, esitysten tekeminen asekaluston kehittämiseksi ja rauhanturvaamistoiminnan suunnittelu. Lisäksi sotilaspiireihin ja armeijoiden esikuntiin on perustettu niin sanottuja johta-

misprikaateja. Nimestään huolimatta ne ovat työryhmiä, joiden tarkoituksena on venäläistermein parantaa johtamisen vakautta, jatkuvuutta ja operatiivisuutta.¹⁰³

Johtamisen kannalta venäläiset ovat vertailleet yhdysvaltalaisen mekanisoidun Stryker-prikaatin ja venäläisen valmiusprikaatin johdossa olevien sotilaiden lukumäärää. Yhdysvaltalaisprikaattia johtaa 124 sotilasta ja venäläisprikaattia vastaavasti 87 sotilasta. Venäläisen valmiusprikaatin vahvuuteen liittyy myös erikoinen ratkaisu: esikunnan henkilökunnasta 25 henkilöä on siviilivirassa myös sodan aikana. Tämä epäilemättä aiheuttaa vaikeuksia niin kotimaisen kuin kansainvälisenkin oikeuden saralla.¹⁰⁴

Puolustusministeriön suunnitelmissa on perustaa vuoden 2014 loppuun mennessä keskusvirasto, jonka nimeksi suunnitellaan Kansallisen puolustuksen keskusta. Ilmeisesti keskus on sodan aikana kaikkein ylin sotilaallinen elin, joka johtaa asevoimia ja muita voimaministeriöiden joukkoja ja säätelee myös sotataloutta. Kansallisen puolustuksen keskuksen kuuluisivat strategisten ydinaseiden johtokeskus, sotilasjohtamisen keskus ja asevoimien päivittäisten toimintojen keskus. Yleisesikunnan keskuskommentopaikka olisi yksi uuden keskuksen osista.¹⁰⁵

Johtamistoiminnassa on kiinnitetty huomiota siihen, että esikuntien ja joukkojen tarvitsemat ohjesäännöt, oppaat ja täydennysmateriaali ovat vanhentuneet. Sotilasreformin myötä on tehty ohjesääntötyötä viimeisen kahden vuoden ajan, ja työ on edelleen kesken. Suurimpien muutosten kohteena ovat muun muassa Taisteluohjesääntö (Boevoi ustav) ja ohjeet taktisten harjoitusten järjestämiseksi. Muutoksen ja tarkistuksen kohteena on noin 40 ohjesääntöä ja ohjetta.¹⁰⁶

¹⁰¹ *Voенно-промышленный курьер* 27.2.2013 ja *Armeiskii vestnik* 13.2.2013.

¹⁰² *Armeiskii vestnik* 13.2.2013.

¹⁰³ *Vzgljad* 13.11.2012.

¹⁰⁴ *Armeiskii vestnik* 23.1.2013.

¹⁰⁵ *Globalnyi Konflikt* 28.9.2012. Sähköinen uutispalvelu. (globalconflict.ru)

¹⁰⁶ *Armeiskii vestnik* 23.1.2013.

Taisteluohjesäännön johtamista käsittelevässä luvussa uusia johtamispaikkoja ovat apujohtamispaikka ja huollon johtamispaikka (ven. materiaalis-tekninen johtamispaikka). Uudet johtamispaikat ovat osa prikaatin komentopaikan elementtejä. Uutena johtamispaikkana on myös hajautettu johtamispaikka, josta johdetaan pieniä ja itsenäisiä joukkoja. Taisteluohjesäännössä korostetaan lisäksi komentajien ja päälliköiden aloitteellisuutta ja itsenäistä päätöksentekokykyä. Aiemmin tehty päätös piti hyväksyttää parhaimmillaan 2–3 ylemmässä johtoportaassa.¹⁰⁷

Johtamisjärjestelmien kehittäjät ovat todenneet, että valmiin johtamisjärjestelmän luonti kestää useita vuosia. Esimerkiksi valtakunnallisen johtamisjärjestelmän rakentamiseen kuluu aikaa kokonainen vuosikymmenen. Sotilaspiirien alaisten armeijoiden tuleva johtamisjärjestelmä on valmis aikaisintaan viidessä vuodessa. Pitkäkestoisuuden vuoksi johtamisjärjestelmät pyritään saattamaan valmiiksi jo rauhan aikana.¹⁰⁸

Yleisesikunnan päällikön, armeijakenraali Valeri Gerasimovin mukaan asevoimiin on luotu malli vertikaaliseksi, integroiduksi ja automaattiseksi johtamisjärjestelmäksi (ASU), jota taisteluvalmiuden yllätystarkastuksissa ei ole osattu käyttää järjestelmän uutuuden takia. Tottumattomuus on hidastanut alajohtoportaiden toiminnan aloittamista.¹⁰⁹ Taktisen tason tietokonepohjainen automaattinen johtamisjärjestelmä (ASU TZ) muodostuu useista toisiinsa liittyvistä tasoista. Järjestelmää käyttävät komentajat ja päälliköt sekä erityisesti esikuntiin sijoitetut operaattorit, jotka huolehtivat erilaisten asiakirjojen, kuten suunnitelmien, käskyjen, päätösten, yhteenvetojen, laskelmien, ja informaation välittämisestä tekstinä, numeroina tai taulukkoina. Alimmalla tasolla toi-

mii ryhmänjohtaja, jolla on käytössään kevyt tietokonepääte.¹¹⁰

8 Ulkoistaminen ja sosiaaliset kysymykset

8.1 Ulkoistaminen

Puolustusministeri Sergei Šoigu on vuonna 2013 tarkistanut kantaansa ulkoistamiseen. Aluksi Šoigu suhtautui ulkoistamiseen täysin kielteisesti, mutta tällä hetkellä hänen mukaansa esimerkiksi siviiliyritysten käyttö ulkoistamisessa on mahdollista, kunhan se ei koske jokaista joukkoa tai joukko-osastoa. Joka tapauksessa ulkoistamisen katsotaan rohkaisevan väärinkäytöksiin, ja ongelmaksi on muodostunut puolustusministeriön ja yritysten epäselvä varainkäyttö.¹¹¹

Puolustusministerin mielestä ulkoistamista tulee tarkastella henkilöstön osalta kriittisesti. Esimerkiksi kymmenistä tuhansista siivoojista ja talonmiehistä yli 35 prosenttia on muiden maiden kuin Venäjän kansalaisia, ja tästä voi muodostua turvallisuusriski. Lääkintähuolto perustuu ammattilääkäreiden johtamiin lääkintäkomppanioihin, ja neuvostoajalta tutut sanatoriot on palautettu. Lääkärit voivat kuitenkin olla siviilivirassa, ja vastaavaa on suunniteltu myös esimerkiksi rahastonhoitajille, muulle lääkintähenkilöstölle ja lakimiehille. Toteutuessaan huollon henkilöstöstä merkittävä osa on siviilitehtävissä.¹¹²

Ulkoistaminen näkyy erityisesti muonitushuollossa. Sotilaiden muonahuolto on paljolti siviiliyritysten vastuulla, tosin sodan ajan organisaatiossa on sotilaskeittäjiä, joita siviilikeittiöhenkilökunta avustaa. Ulkoistaminen ei ole toiminut halutulla tavalla. Esimerkkinä voidaan mainita ”Voentorg”, joka vastaa asevoimien elintarvikehuollosta ja jolle on maksettu vuosittain satoja miljoonia

¹⁰⁷ Sama.

¹⁰⁸ *Voennopromyšlennyy kurjor* 27.2.2013.

¹⁰⁹ *Nezavisimoje voennoje obrozhenie* 1.3.2013.

¹¹⁰ *Armeiskii vestnik* n:o 6, 2011.

¹¹¹ KM. RU 24.5.2013. Internetissä toimiva monipuolinen uutissivusto. (www.km.ru)

¹¹² *Armeiskii vestnik* 14.2.2013.

ruplia ilman, että lopputulos olisi taloudellisesti edes tyydyttävä. Jokapäiväinen muonannos ehkä hieman halpeni, mutta käyttäjien mielestä laatu huononi senkin edestä.¹¹³

Arvostelijoiden mukaan huollon ulkoistaminen ei toimi edes rauhan ajan kenttäharjoituksissa puhumattakaan sodan ajan tilanteesta. Erityisesti tämä koskee kaluston ylläpitoa ja muuta teknistä huoltoa. Myös pienlaitahuolto on ulkoistettu. Vialliset laitteet korjataan paikan päällä, eikä viallista laitetta lähetetä korjausyksiköihin tuntemattomaksi ajaksi. Ulkoistettaviksi suunnitellaan esimerkiksi ampumaleirialueita, ampumatoja tai koulutuskeskuksia. Varuskuntien vartiointiin ja puolustukseen on esitetty yksityisiä liikeyrityksiä (vartiointiyrityksiä). Niiden suoritushenkilöstö muodostuisi juuri kotiutetuista varusmiehistä, jotka jatkaisivat samassa tehtävässä myös kriisin ja sodan aikana. Jo aiemmin suunniteltiin ulkoistettavaksi muun muassa kasarmien siivous, kuljetukset ja ajoneuvojen, lentokoneiden ja alusten tankkaus.¹¹⁴

8.2 Sosiaaliset kysymykset

Sosiaalisella saralla epäonnistuneita ohjelmia ovat olleet sotilasrakentamiseen ja siihen käytettyjen rahojen kohtalo. Esimerkiksi vuonna 2009 rakennettiin 25 700 asuntoa ja samalla hinnalla olisi vapailla markkinoilla voinut ostaa 43 000 asuntoa. Tähän liittyy puolustusministeriön vastahakoisuus ilmoittaa julkisuuteen luotettavia neliöhintoja tai perustella ennakoiden maksamista yrityksille, jotka eivät koskaan ole saaneet rakennusprojektejaan valmiiksi.

Asunnottomien sotilaiden lukumäärästä on jyrkästi toisistaan poikkeavaa tietoa. Edellinen puolustusministeri, Anatoli Serdjukov, ilmoitti lokakuussa 2012 asunnottomia olevan noin 14 000, ja samaan aikaan Venäjän federaation rahoituksesta vastaava

kamari ilmoitti todellisen määrän olevan noin 100 000 sotilasta perheineen. Edellisen puolustusministerin aloittaessa virkansa asunnottomia raportoitiin olevan 122 000 sotilasta perheenjäsenineen. Sen jälkeen on lehtitietojen mukaan vuosina 2009–2013 rakennettu (ostettu) yhteensä noin 175 000 asuntoa. Lisäksi puolustusministeriön asunnoissa asuu henkilöitä, joilla ei ole siihen oikeutta. Kysymys on mitä ilmeisimmin petollisista liiketoimista.¹¹⁵

Puolustusministeriön nykyjohdon mukaan asunnottomia on 82 000 sotilasta, joista 28 000:lle on ilmoitettu asunnon saamisesta. Vuoden 2012 tammikuussa havaittiin, että toisaalta 60 000 asuntoa on vailla asukkaita. Syynä tähän on tapa rakentaa. Asunnot pystytetään ilman tarvittavaa infrastruktuuria (koulut, kaupat, apteekit, lastentarhat, poliklinikat jne.) suuriksi kortteleiksi usein kauaksi kaupungeista. Toisaalta vuonna 2012 asunto osoitettiin 49 000 sotilaille. Tämän mukaan vaille asuntoa on jäänyt 33 000 sotilasta.¹¹⁶

Puolustusministeri Sergei Šoigu on ehdottanut, että 1. tammikuuta 2014 siirrytään järjestelmään, jossa sotilaille maksetaan kertakorvaus, jonka ainakin periaatteessa pitäisi riittää asunnon ostamiseen hänen haluamastaan osoitteesta. Kertakorvauksen lopulliseen määrään vaikuttavat myös palvelusvuodet. Monet kuitenkin pelkäävät, että kertakorvaus on keskimääräinen summa, joka ei riitä ainakaan Venäjän suurimmissa kaupungeissa. Samalla luovutaan pääosin jonottamiseen perustuvasta asunnonsaannista.

Tällä hetkellä myös eläkeläisellä on oikeus asuntoon mistä tahansa maan kolkasta. Käytännössä nykyistä asuntolakia ei ole kyetty noudattamaan moneen vuoteen. Suurten kaupunkien asunnot ovat liian kalliita ja pienillä paikkakunnilla ei vuorostaan ole työtä eikä riittävää infrastruktuuria, joten monet kieltäytyvät muutosta. Asumisen keskimääräinen neliöhinta vuonna 2013 oli

¹¹³ Sama.

¹¹⁴ *Vooružennye Sily i Oporonno-promyšlennyy kompleks Rossii* 28.5.2012 ja *Ižborskii klub* 13.2.2013.

¹¹⁵ *Armeiskii vestnik* 14.2.2013.

¹¹⁶ Sama.

800–1 300 euroa. Eläke ei riitä asunnon ostamiseen, koska täysin palvelleen upseerin eläke on 40 prosenttia palkasta. Lisäksi perheetön sotilas voi vuoden 2014 alusta vaihtaa virka-asuntonsa rahaan.¹¹⁷

Tällä hetkellä Venäjällä sotilaiden asuntokysymyksen ratkaisuun on kaksi menetelmää: 1) Etusija annetaan niille, jotka ovat suorittaneet ylemmän sotilastutkinnon vuoden 2005 jälkeen ja 2) Toisella sijalla ovat ne, jotka ovat aloittaneet palveluksen vuosina 1998–2005. Heillä on myöhemmin oikeus asuntonsa yksityistämiseen. Jälkimmäinen ryhmä on suurempi, ja heille luovutetaan asunnon avaimet tai valtiollinen asuntosertifikaatti (GŽC). Sertifikaatilla saatu asunto on monta kertaa yleistä hintatasoa halvempi ratkaisu. Toisaalta sertifikaatti määrää myös asunnon enimmäiskoon.¹¹⁸

Perustuslakituomioistuin on taannoin tehnyt päätöksen, jonka mukaan vuoteen 2005 nuhteettomasti vähintään kymmenen vuotta palvellut ja siviiliin siirtynyt sotilas on oikeutettu asuntokompensatioon. Sen lisäksi sotilaat, jotka ovat eronneet asevoimien palveluksesta ilman pysyvää asuntoa, säilyttävät paikkansa ministeriön asuntojonossa. Asuntokysymyksen ratkaisu näyttää olevan varsin monimutkainen ja kirjava tehtävä.¹¹⁹

Asevoimien supistaminen on johtanut varuskuntien (sotilaskaupunkien) sulkemisiin ja uudelleenjärjestämisiin. Nykyisen puolustusministerin mielestä tässä on tehty virhe. Säilytettävien varuskuntien määrä on riittämätön, koska niiden kapasiteetti ei mahdollista kaikkien sotilaiden ja kaluston käyttöä: miehistö on ahdettu tupiin, kalusto seisoo ulkosalla puuttuvien varastotilojen vuoksi ja perheiden tarvitsema infrastruktuuri voi sijaita useiden kilometrien päässä kotoa.

Tarpeettomaksi käyneet varuskunnat siirretään alueellisen ja paikallishallinnon käyttöön. Paikallishallinnot eivät kuitenkaan yleensä ole innostuneita varuskunnista, jos niiden kunnostamiseen ei anneta ulkopuolista rahoitusta tai jos maapohjan omistussuhteissa on epäselvyyksiä. Lisäksi on selvitettävä asumisoikeuskysymykset. Puolustusministeriö on ilmoittanut, että kunnostuksiin ei ole varattu budjettivaroja. Siirrettäviä varuskuntia ei hajoteta, vaan ne siirtyvät yhtenä kokonaisuutena. Supistus koskee myös 277 varikkoa ja varastoa, joista muodostetaan 34 yhdistettyä huoltovarikkoa (venäjäksi materiaalis-teknistä varikkoa).¹²⁰ Joulukuun lopussa 2012 puolustusministeri Šoigu julkaisi varuskuntien kehittämisohjelman vuosille 2013–2014. Tärkeysjärjestyksen kärjessä ovat maahanlaskujoukot ja ulkomailla palvelevat joukot.¹²¹

Sotilaiden palkkoja ja eläkkeitä on kyetty kasvattamaan tammikuusta 2012 alkaen. Tavoitteena on, että vuoteen 2020 mennessä sotilaan palkka olisi keskimääräistä siviiliansiota 25 prosenttia korkeampi.¹²² Upseerin keskimääräinen ansio on tällä hetkellä 60 000 ruplaa (noin 1 500 €) kuukaudessa. Palkkausjärjestelmää on muutettu siten, että palkasta noin 50 prosenttia muodostuu saavutetuista palvelustuloksista. Taulukossa 6 on esitetty vertailuna eri tehtävien palkkakehitys euroina kahden esimerkki-vuoden ajalta.¹²³

¹¹⁷ *Voенно-промышленныi курjor* 28.2.2013 ja *Rossiiskaja Gazeta* 10.6.2013.

¹¹⁸ *Armeiskii vestnik* n:o 2, 2013.

¹¹⁹ *Rossiiskaja Gazeta* 18.6.2013.

¹²⁰ *Nezavisimoje voennoje obrozhenie* 14.12.2012 ja *Armeiskii vestnik* 14.2.2013.

¹²¹ *Nezavisimoje voennoje obrozhenie* 28.12.2012.

¹²² *Forum MO* 18.8.2012.

¹²³ *Armeiskii vestnik* 7.3.2013.

Tehtävä	2011 (€)	2012 (€)
Joukkueen johtaja	500	1 250
Komppanian päällikkö	575	1 650
Pataljoonan komentaja	650	1 900
Prikaatin komentaja	800	2 300

Taulukko 6: Palkkakehitys eri tehtävissä.

9 Varustaminen

Sotilasreformin alkaessa vuonna 2008 laadittiin useita asevoimien varustamista koskevia perussuunnitelmia. Yksikään niistä ei ole toistaiseksi toteutunut halutulla tavalla. Syynä ovat olleet vientiteollisuuden vaikeudet sekä päätöksenteko ilman järkevää taloudellista perustelua. Suunnitelmien eteneminen on tapahtunut lähinnä yrityksen ja erehdyksen kautta. Näihin epäonnistuneisiin ohjelmiin on käytetty valtavasti budjettivaroja, ja korjaustoimenpiteet aiheuttavat lisäkustannuksia.¹²⁴

Varustamisen prioriteetteina ovat strategiset ydinaseet, avaruuspuolustus, ilmapuolustus, tiedustelu- ja elektronisen sodankäynnin järjestelmät, viestiyhteydet ja automaattinen johtamisjärjestelmä. Lisäksi puolustusteollisuudesta halutaan luoda esikuva Venäjän modernisaatiolle. Tavoitteen esteenä on useita syitä: ikääntyneet työkoneet, korruptio, resurssien tehoton käyttö, epäonnistunut hintapolitiikka sekä riittämätön laadunvalvonta. Heikko laatu on johtanut vientituotteiden palautuksiin. Osa yrityksistä on johtamismenetelmien kannalta kaukana jäljessä länteen verrattuna. Puolustusteolliselle kompleksille (OPK) haetaan tehokkuutta lisäämällä resursseja ja järjestelemällä henkilöstöä.

¹²⁴ *Voenno-promyšlennyyi kurjor* 28.2.2013.

Edellä kuvatut kitkatekijät hidastavat varustamisohjelmaa ja kaluston tehokasta koulutuskäyttöä.¹²⁵ Vuonna 2013 esimerkiksi kolme aseistuksen valtiontilausta jäi täyttämättä. Vuonna 2012 jäi toteutumatta 84 tilausta. Syynä olivat väärä rahoitusarvio, korkea inflaatiotaso, hintojen arviointi liian alhaisiksi ja hintojen nousu.¹²⁶

Muita varustamisen ongelmia on muun muassa se, että Venäjän puolustusteollinen kompleksi on kehittänyt asejärjestelmiä, jotka eivät sovellu niille tarkoitettuihin tehtäviin. Toisin sanoen kalustoa valmistetaan valmistajan halun mukaan eikä asevoimien tarpeen mukaan. Esimerkkeinä mainitaan panssarivaunu T-95 ja panssaroitu ajoneuvo BTR-90. Lisäksi varojen katsotaan jakautuneen väärin eri asejärjestelmien kesken ja hankintoihin on liittynyt salailua. Läpi näkymättömyys on mahdollistanut lobbauksen ja varojen siirtämisen kauppojen välittäjille.¹²⁷

Kansainvälisen turvallisuuden keskuksen johtajan Aleksei Arbatovin mukaan tavoite varustaa asevoimat vähintään 70-prosenttisesti nykyaikaisella kalustolla vuoteen 2020 mennessä ei vastaa Venäjän taloudellisia mahdollisuuksia. Venäjän bruttokansantuote (BKT) on tällä hetkellä noin 60 biljoonaa ruplaa. Asevoimien osuus siitä on 2,78 prosenttia (2011). Arbatovin mukaan nykyinen aseohjelma voidaan toteuttaa, jos siihen käytetään 6–7 prosenttia BKT:stä. Kaikkein optimisimpien arvioiden mukaan Venäjän BKT on vuonna 2020 noin sata biljoonaa ruplaa.¹²⁸ Venäjän puolustusbudjetti on viime vuosina kasvanut nopeasti. Venäjän kansallisen puolustuksen puolustusbudjetin kehitys eri vuosina on esitetty taulukossa 7.

¹²⁵ *Forum MO* 18.8.2012, *Vzljad* 13.11.2012 ja *FILA Briefing Paper* 126, 26.3.2013 (Ulkopoliittinen instituutti).

¹²⁶ *Voenno-promyšlennyyi kurjor* 11.9.2013.

¹²⁷ *Voenno-promyšlennyyi kurjor* 18.8.2012 ja *Forum MO* 18.8.2012.

¹²⁸ *Oružje Rossii* 13.3.2013 ja *The Military Balance* 2013. IISS, Lontoo 2013.

Taulukon 7 ”muut” tarkoittaa tässä yhteydessä mobilisaatiovalmisteluja, kollektiivista turvallisuutta ja rauhanturvatoimintaa, ydinasekompleksia, sotateknistä yhteistyötä, tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä muita kansallisen puolustuksen kohteita. Kun mukaan lasketaan vielä asekaluston kierrätys (hävittäminen), talouden mobilisaatiovalmistelut, sisäministeriön ja FSB:n joukot, tuki suljetuille kaupungeille ja Baikonur, lopputulokseksi saadaan kansallisen puolustuksen kokonaismenot BKT:sta, jotka on esitetty taulukossa 8.¹²⁹

Venäjän puolustusbudjetti ei ole avoin asiakirja valtiollisen aseistusohjelman eikä hankintojen osalta. Kansalaisilla ei ole mahdollisuutta saada selvää budjetin perusteluista ja vaikutuksista esimerkiksi sotilaspoliittiseen tilanteeseen.

Avoimuutta vaaditaan myös parlamentin sekä tieteellisten ja yhteiskunnallisten organisaatioiden suuntaan.¹³⁰

Syyskuussa 2013 puolustusministeri Sergei Šoigu ilmoitti vuoteen 2020 ulottuvan aseistusohjelman menojen pysyvän muuttumattomina. Samassa kuussa finanssiministeriö ehdotti kaikkien budjettikulujen leikkaamista viidellä prosentilla seuraavina kolmena vuonna ja vuodesta 2016 lähtien valtion aseohjelman leikkaamista ylimääräisellä kolmella prosentilla. Taustalla oli presidentti Vladimir Putinin vaatimus valtion menojen leikkaamisesta, joka liittyy yleismaailmalliseen taloudelliseen tilanteeseen.¹³¹

Puolustusbudjetti (mrd. ruplaa)	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Asevoimat ja muut	426,3	512,4	602,2	771,7	889,7	974,4	1 123,4	1 350,0	1 628,1
Osuus BKT:sta (%)	2,69	2,53	2,50	2,52	3,06	2,76	2,72	2,90	3,17

Taulukko 7: Puolustusbudjetti eri vuosina.

Kansallisen puolustuksen kokonaismenot	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Osuus BKT:sta (%)	3,53	3,43	3,31	3,38	4,19	3,80	3,64	4,00	4,19

Taulukko 8: Kansallisen puolustuksen kokonaismenot.

¹²⁹ Cooper, Julian. *Russian Military Expenditure: Data, Analysis and Issues*. FOI-R-3688-SE, September 2013.

¹³⁰ Forum MO 18.8.2012.

¹³¹ *Armija Rossii* 1.10.2013 ja *Nezavisimoe Voennoe Obzrenie* 20.11.2013.

Sotilasreformin alkaessa vuonna 2008 nykyaikaisen kaluston osuus oli 10 prosenttia. Vuoden 2013 lopussa nykyaikaisen kaluston osuus oli maavoimissa 17 prosenttia. Avaruusjoukoilla vastaava luku oli 57. Maavoimien tavoitteena on saavuttaa 30 prosentin nykyaikaisen kaluston osuus vuoteen 2015 mennessä. Koko asevoimissa pitäisi saavuttaa vähintään 70 prosentin nykyaikaisen kaluston osuus vuoteen 2020 mennessä. Kansainvälisellä tasolla eri uhkakuvien mukaisen uuden kaluston osuuden tulisi olla vähintään noin puolet. Prosentti- ja vuosiluvut ovat presidentti Vladimir Putinin asettamia tavoitteita. Hän on käskennyt puolustusministeriötä seuraamaan tarkasti aseohjelman toteutumista, koska ”on oltava tiivissä kosketuksessa jokaisen konkreettisen tehtaan tai suunnittelutoimiston kanssa”.¹³²

Uudelleenvarustamisen huippuvuosi on 2015, jolloin hankittujen asejärjestelmien sarjatuotanto alkaa toimia säännöllisesti. Tuolloin joukoille aiotaan luovuttaa vuosittain esimerkiksi 50 strategista ohjusta, kymmenen kauaskantoista ilmatorjuntajärjestelmää, 200–250 panssarivaunua, 400–500 panssaroitua ajoneuvoa, 100–120 lentokonetta ja 160 helikopteria.¹³³ Varustamisen ideana on varustaa koko joukko-osasto tai joukkoyksikkö yhdellä kertaa.¹³⁴

Entinen aseistamisesta vastannut kenraaliversti Anatoli Sitkov epäilee eri vuosille asetettuja prosenttitavoitteita. Hän haluaa tietää tarkemmin, koskevatko prosentit vain rauhan ajan kokoonpanoa, vain pysyvän valmiuden joukkoja vai esimerkiksi vain läntistä sotanäyttämöä. Lisäksi hän kritisoi vuoden 2012 nykyaikaisen kaluston osuutta, kun julkisten tietojen mukaan tilaajalle on toimitettu vain 12 uutta lentokonetta. Toinen kysymys koskee uutta kalustoa. Se ei voi olla viidennen sukupolven kalustoa. Jos kysymyksessä on 4+ -sukupolven kalusto, sitä

on joukoilla vain 3 prosenttia. Neljännen sukupolven kalustoa on 35 prosenttia.

Kenraalieverstin mukaan huippunykyaikaisen aseistuksen osuuden tulee olla noin 35–40 prosenttia ja muun kaluston tulee olla vaihtokelpoista, joten presidentin vaatimusta huippuaseteknologian luomisesta kahdessa vuodessa ei ole mitenkään mahdollista toteuttaa. Aikaa tarvitaan vähintään 8–10 vuotta.¹³⁵

Vuonna 2010 luotiin yhtenäinen materiaalis-tekninen järjestelmä (ven. termi), joka sisältää huoltotukikohtia ja logistiikkakeskuksia. Järjestelmä johtaa sotilassiirton ja huollon ja kuljetukset. Joukkojen huolto toteutetaan huoltoprikaatien (materiaalis-teknisten huoltoprikaatien) avulla. Kalustohuollosta vastaavat ”Oboronservis”-yhtiön alaiset yritykset. Tammikuussa 2013 yleisesikunnan päällikkö ja puolustusministeri esittelivät presidentti Putinille ehdotuksensa asevoimien kalustohuollon uudeksi järjestelmäksi. Puolustusministerin mukaan tavoitteeksi on asetettu tiivis yhteydenpito valmistajan ja käyttäjän välillä aina kaluston operatiivisen käytön päättymiseen asti. Toinen tärkeämpi tavoite on ministerin mukaan siirtää peruskorjaukset ja keskisuuret huollot, modernisointi sekä uusiokäytön toteutus valmistajalle. Näin yritykset samalla sitoutuvat tiukemmin tuotteidensa käyttäjiin. Aiemmin valmistajan vastuu rajoittui takuu-aikaan ja erikseen sovittuihin huoltoihin. Puolustusministerin ehdotus eliminoi pois suuren joukon välittäjiä, joita edellinen puolustusministeri Serdjukov käytti.¹³⁶

Joukoilta ei ole poistettu huoltovastuuta. Viime vuoden joulukuussa puolustusministerin apulainen, armeijakenraali Dmitri Bulgakov ilmoitti, että joukot vastaavat edelleen kaluston käyttöhuollosta ja pienemmistä säännönmukaisista huolloista. Tätä varten on perustettu (teknisiä) huoltopaljoonia.¹³⁷

¹³² *Rossiiskaja Gazeta* 27.2.2013.

¹³³ *Vooružennye Sily i Oporonno-promyšlennyy kompleks Rossii* 25.8.2012.

¹³⁴ *Vzgljad* 13.2.2013.

¹³⁵ *Vzgljad* 14.2.2013.

¹³⁶ *Vzgljad* 29.1.2013.

¹³⁷ Sama.

10 Ilmavoimat

Sotilasreformissa siirryttiin ilma-armeijan johtoportaista (divisioonan tai rykmentin) tukikohtapohjaiseen järjestelmään. Tukikohdat jaettiin aluksi 1., 2. ja 3. luokan tukikohtiin. 1. luokan tukikohta käytti parhaita lentokenttiä, ja niihin ryhmitettiin useita laivueita ja maavoimien joukkoja. Toisen luokan tukikohtaa vastasi kokoonpanoltaan entistä lentorykmenttiä ja 3. luokan vastaavasti erillistä laivuetta. Kolmen kategorian tukikohdista kuitenkin luovuttiin kesällä 2010.

Muutettiin esitettyä, että tukikohtia olisi kymmenen kappaletta, jolloin yksi taktisten ilmavoimien tukikohta ryhmitettäisiin kuhunkin sotilaspiiriin sekä kaksi tukikohtaa strategisille pommikoneille ja kuljetusilmavoimille sekä merivoimien ilmavoimille.¹³⁸ Elokuussa 2013 ilmavoimien komentaja, kenraaliluutnantti Viktor Bondarev ilmoitti, että suurista tukikohdista luovutaan ja siirrytään periaatteeseen ”yksi tukikohta – yksi lentorykmentti”. Lisäksi 1. joulukuuta 2012 aloitti toimintansa uusi aselaji – avaruuspuolustusjoukot.¹³⁹

Tällä hetkellä ilmavoimien kolmiporlaiseen johtamisjärjestelmään kuuluu operatiivinen johtoporras, lentotukikohta ja laivue. Johtoportaita on seitsemän, joista neljä on sotilaspiirin alaisuudessa. Lentotukikohdista on 55 ja laivueita kaikkiaan 165. Ilmavoimien omat lentokentät pyritään saattamaan monikäyttöisiksi, eli tavoitteena on, että kaikki konetyypit voivat tukeutua samaan tukikohtaan.¹⁴⁰

Ilmavoimien entisen komentajan (1992–1998), armeijankenraali Pjotr Deinekinin mielestä sotilasreformi tuhosi ilmavoimien johtamisjärjestelmän ja hajautti ilmapuolustusjoukot ja rintamailmavoimat jokaiseen sotilaspiiriin. Hän esittää kolle-

goidensa kanssa, että avaruuspuolustus (ennakkovaroitusjärjestelmä, ilma- ja avaruuspuolustus, ohjustorjuntajärjestelmä) rakennetaan ilmavoimien pohjalta. Erityisesti armeijankenraalia vaivaa ilmavoimien keskuskomentopaikan (TSKP) alasajo. Hänen mukaansa entinen johtamisjärjestelmä toimi hyvin vielä vuoden 2008 Georgian sodassa.¹⁴¹

Vuoden 2013 alusta puolustusministeri määräsi kaksinkertaistamaan ilmavoimien esikunnan henkilöstön määrän. Toimenpiteen tarkoituksena on varmentaa ilmavoimien johtamiskyky viime vuosien ankarien supistusten jälkeen. Lisäksi ilmavoimat alistettiin sotilaspiireille, jolloin ilmavoimien komentajan pääasialliseksi tehtäväksi jäi koulutuksesta vastaaminen. Alistussuhde ei koske strategisia pommikoneita eikä kuljetusilmavoimia. Sotilasreformin alkaessa ilmavoimilla oli 72 lentorykmenttiä, 14 tukikohtaa ja 12 erillistä laivuetta ja osastoa. Ilma-aluksia oli tuolloin kolminkertainen määrä nykyiseen verrattuna.¹⁴²

Puolustusministerin mukaan ilmavoimat ei kouluta nykyään riittävästi lentäjiä eikä muuta erikoishenkilöstöä. Ilmavoimat on menettänyt kylmän sodan päättymisen ja sotilasreformin seurauksena runsaasti kokeneita ohjaajia. Vuonna 2012 ohjaaja lensi keskimäärin 125 tuntia vuodessa. Muutamaa vuotta aiemmin vastaava luku oli 30–40 tuntia vuodessa. Pelkästään suunnitelmien mukaiset yksipaikkaiset lentokoneet tarvitsevat noin 900 lentäjää (laskennallisesti puolitoista lentäjää yhtä konetta kohden). Lisäksi on otettava huomioon strategisten pommikoneiden ja kuljetusilmavoimien sekä helikopterien miehistötarve. Vuodesta 2009 alkaen on havaittu puutetta lentävästä henkilökunnasta, mikä johtuu koulutusjärjestelmän muutoksesta. Toisaalta katsotaan, että ilmavoimien 1 800 taistelukoneesta on 1 200 konetta jatkuvasti huollettavana.¹⁴³

¹³⁸ *Voenno-promyšlennyi kurjor* 3.10.2012.

¹³⁹ *Forum MO* 18.8.2012 ja *Armeiskii vestnik* 19.8.2013.

¹⁴⁰ *RIA Novosti* 26.1.2013 ja *Armeiskii vestnik* 25.9.2013.

¹⁴¹ *Voenno-promyšlennyi kurjor* 5.12.2012.

¹⁴² *RIA Novosti* 18.1.2013.

¹⁴³ *Voenno-promyšlennyi kurjor* 5.12.2012.

Ennen sotilasreformia ilmavoimilla oli kymmeniä erilaisia sotilasopetuslaitoksia. Tällä hetkellä niitä on viisi, joista merkittävimpin sijaitsee Moskovon lähellä Moninossa (Sotilasopetus- ja tieteellinen keskus, VUNTS). Muut sijaitsevat Voronežissa, Krasnodarissa, Lipetskissä ja Jaroslavlissa.¹⁴⁴

Ilmavoimien komentajan mukaan ilmavoimat sai vuonna 2012 kaikkiaan 180 uutta lentokonetta ja helikopteria. Presidentin sanojen mukaan vuoteen 2020 mennessä ilmavoimilla on 600 uutta lentokonetta ja tuhat helikopteria. Kun otetaan huomioon myös modernisoitu kalusto, eräiden laskelmien mukaan vuonna 2020 asevoimien käytössä olisi 2 450–2 500 lentokonetta ja helikopteria.¹⁴⁵

Jokaiselle sotilaspiirille on alistettu armeijailmavoimien prikaati. Ilmavoimien näkemyksen mukaan armeijailmavoimat tulee palauttaa ilmavoimien johtoon. Perusteluksi esitetään ilmavoimien vaikeudet kouluttaa lentäjiä, jotka on alistettu muille johtoportaille. Toisekseen entisessä alistussuhteessa armeijailmavoimia voidaan käyttää tehokkaammin päätehtävänsä eli maavoimien taistelun tukemiseen. Armeijailmavoimille luodaan kahdeksan tukikohdan verkosto, ja mahdollisesti myöhemmin määrää kasvaa 14–16 tukikohtaan. Vuonna 2013 valmiina oli neljä armeijailmavoimien prikaatia (88 helikopteria kussakin).¹⁴⁶

11 Merivoimat

Presidentti Vladimir Putin antoi hallitukselleen tehtäväksi taata maan strategiset intressit. Näissä tehtävissä merivoimilla on keskeinen osuus, ja kohteina ovat erityisesti arktinen vyöhyke, Tyynimeri, strateginen

pariteetti, merellisen uhan torjuminen ja kauppamerenkulun turvaaminen.

Merivoimien komentajan, amiraali Viktor Tširkovin mukaan vuoteen 2030 mennessä merivoimien pitää kyetä luotettavasti turvaamaan Venäjän kansalliset intressit maailman merillä ja vastaamaan osaltaan konventionaalista pelotteesta ja ydinpelotteesta. Amiraalin mukaan tehtävien täyttäminen edellyttää tulevaisuuden aluskaluston ja tekniikan käyttöönottoa, riittävien materiaalivarastojen luomista, johtamis- ja tukikohtajärjestelmän ajanmukaistamista ja sen integrointia entistä tiiviimmin muihin puolustushaaroihin.

Merivoimien laivastot alistettiin sotilasreformin yhteydessä sotilaspiireille. Alitussuhde johti useisiin ongelmiin. Merivoimat katsoo olevansa ”armeijan merellinen yksikkö”. Alusta alkaen epäiltiin maavoimien kykyä johtaa sille suhteellisen vierasta puolustushaaraa. Johtamistoimintaa vaikeuttaa lisäksi nykyaikaisten johtamis- ja viestikaluston riittämätön määrä. Johtamisongelmat voivat nykyisessä alistussuhteessa olla ylivoimaisia, koska Venäjän merivoimat operoi Intian valtamerellä, Välimerellä ja muilla tärkeillä strategisilla alueilla. Merivoimien ydinaseita ei ole alistettu sotilaspiireille.¹⁴⁷

Välimerelle perustetaan merivoimien erillisen yhtymän johtoporras. Päämääränä on Venäjän intressien turvaaminen Välimeren suunnalla ja pysyvän läsnäolon varmistaminen. Pohjoiselle ja Tyynelle valtamerelle suunnitellaan erillistä sukellusveneiden johtoporrasta.¹⁴⁸

Merivoimien komentajan rooli – kuten muidenkin puolustushaarakomentajien – on lähinnä hallinnollinen, ja hän vastaa myös koulutuksen organisoinnista, laivastojen ja niiden tarvitseman materiaalin kehityksestä ja merivoimien dokumentaatiopohjasta. Operatiivisesta johtamisesta vastaa sotilaspiirin alainen merisotaosasto (voenno-

¹⁴⁴ *Nezavisimoe voennoje obzrenie* 4.12.2012.

¹⁴⁵ *RIA Novosti* 7.12.2012 ja *Armeiskii vestnik* 25.9.2013.

¹⁴⁶ *Armeiskii sbornik* n:o 3, 2011 ja *Armeiskii vestnik* 19.8.2013.

¹⁴⁷ *Voennoe obozrenie* 15.6.2010.

¹⁴⁸ *Vgljad* 27.2013.

morskoi otdel).¹⁴⁹ Merivoimien entiseltä esikuntapäälliköltä (1992–1996), amiraali Valentin Selivanovilta kysyttiin, mitä merivoimien komentaja komentaa. Vastaus oli lyhyt: Ei mitään! Todettakoon, että alusten lukumäärä on viime vuosien aikana vähentynyt 60 prosenttia.¹⁵⁰

Amiraali Selivanov esittää lisää kritiikkiä. Hänen mielestään nykyisistä pinta-aluksista ja sukellusveneistä 80–85 prosenttia on romua. Kussakin laivastossa on enää 20–25 alusta pysyvässä valmiudessa. Hänen päätelmänsä on yksiselitteinen. Yksikään laivastoista ei kykene edes yhteen niille tunnusomaisesta merioperaatiosta. Erityisesti Mustanmeren ja Itämeren laivastot ovat alivoimaisia naapureihinsa verrattuna. Amiraali arvostelee myös koulutusta. Henkilökunnan koulutusta on vaikea järjestää, koska kuva lähitulevaisuuden merivoimista on epäselvä. Esimerkiksi vuonna 2009 merisotakatemiaan hyväksyttiin 40 opiskelijaa aiemman 150 sijasta. Merisotainstituuteilta puuttuvat koululaivat, joten viiden vuoden koulutuksen aikana opiskelijat ovat olleet merellä 5–10 vuorokautta.¹⁵¹

Sotilasreformin yhteydessä on lakkautettu useita merivoimien toimipisteitä. Niistä tärkeimpinä voidaan mainita merivoimien pääesikunnan operatiivinen hallinto, tiedustelu- ja viestijohto, navigoinnin ja valtamerentutkimuksen päähallinto sekä merivoimien keskuskomentopaikka. Merivoimien pääesikunta siirrettiin pysyvästi Moskovasta Pietariin.¹⁵² Merivoimien komentajan, amiraali Viktor Tširkovin mukaan lakkautukset ja supistukset eivät ratkaisevasti vaikuta merivoimien toimintaan. Kysymys on hänen mukaansa tehtävien optimoinnista.¹⁵³

¹⁴⁹ *Voennoe obozrenie* 24.10.2012.

¹⁵⁰ *Voennopromyslennyi kurjor* 27.2.2013 ja *Armeiskii vestnik* 13.3.2012.

¹⁵¹ *Nasha Vlast* n:o 1–2. 2013. Kerran kuussa ilmestyvä yleisvenäläinen julkaisu politiikasta ja liike-elämästä kiinnostuneille. (nashavlast.ru)

¹⁵² Sama.

¹⁵³ *Vzgljad* 2.11.2012.

Aluskaluston hankinta on kohdannut vaikeuksia. Vaikeudet johtuvat paljolti rinnakkaisista toimittajista, hankintojen läpinäkyvättömyydestä ja vuoden 2009 talouskriisistä, jonka seurauksena moni hankintasopimus myöhästyi tai jäi kokonaan toteuttamatta. Presidentti Vladimir Putin on kiinnittänyt huomiota merivoimien tilaan. Hänen mukaansa valtakunnallisen aseistusohjelman rahoitus laivanrakennuksen osalta ei ole vastannut odotuksia. Presidentin mukaan rahoituksen tulee täsmätä tilauksesta luovutukseen asti ilman yllättäviä hinnankorotuksia. Presidentti on huolestunut myös toimitusmääräaikojen viipymisestä. Suurin syy viivytyksiin on hänen mielestään tilaajan ja puolustusteollisen kompleksin tehoton yhteistyö, koordinoinnin puuttuminen ja toisinaan tuotteen huono laatu. Tämä näkyy esimerkiksi siten, että valmiiksi rakennettu alus joutuu odottamaan aseistusta ja elektroniikkaa tarpeettoman pitkään.¹⁵⁴

Lopuksi

Venäjän asevoimissa on ollut lukuisia sotilasreformejja toisen maailmansodan jälkeen. Ne ovat olleet luonteeltaan verrattain huomaamattomia. Tämän vuosituhanen alkuvuosina havaittiin jälleen sotilasreformin tarve, ja sen toteuttamista kiihdyttivät vuoden 2008 Georgian sodan esiintuomat puutteet asevoimien toiminnassa. Vuonna 2008 aloitettua ja vuoteen 2020 ulottuvaa sotilasreformia voidaan pitää mittakaavaltaan toislaiseksi kattavimpana. Sotilas uudistus koskee tärkeimmiltä osiltaan asevoimien henkilöstörakennetta, organisaatiota, johtamisjärjestelmää, koulutusta, asevarustamista ja sosiaalisia kysymyksiä. Toisin sanoen kohteena ovat Venäjän asevoimien kaikki tärkeimmät toiminnot.

Sotilasreformin aloituksesta tiedotettiin niukasti. Salaperäisyys johti luonnollises-

¹⁵⁴ *Kreml.ru* 29.7.2013. Moskovian Kremlin sähköinen informaatioverkko.

ti huhuihin ja runsaaseen kritiikkiin, virheisiin ja väärin laskelmiin, koska uudistuksen yksityiskohtia ei tunnettu riittävän laajalti. Samalla voidaan kysyä, miksi Venäjän sotilasdoktriini ilmestyi kaksi vuotta myöhemmin. Olisi loogista, että uudistaminen seuraa doktriinia eikä päinvastoin. Ilmeisesti doktriinia pidetään sen verran yleisluonteisena, ettei se sinällään anna riittävää pohjaa asevoimien kehittämislle.

Ennen nykyistä sotilasreformia Venäjän asevoimia pidettiin voimana, joka pystyy torjumaan paikallisen aggression käyttämättä ydinaseita. Nyt ydinasekynnys on madaltunut, mutta ydinaseiden käyttö on silti erittäin epätodennäköistä. Ydinaseiden merkityksen arvioidaan korostuvan vuosina 2010–2015, koska tavanomaisen aseistuksen tila ei ole vielä halutulla tasolla. Toisin sanoen ydinaseiden olemassaolo vanhentuneen kaluston rinnalla ylläpitää Venäjän uskottavuutta maailmalla.

Joukko-osastojen supistaminen painotui erityisesti maavoimien joukkoihin. Tätä voidaan pitää tietyllä tavalla luonnollisena. Vielä Neuvostoliiton aikana maavoimien tehtävät olivat kylmän sodan ja Varsovan liiton peruja. Tuolloin katsottiin, että vain vahvalla massa-armeijalla voidaan ratkaista sotilaalliset ongelmat. Siirryttäessä 2000-luvulle myös Venäjällä katsottiin massa-armeijan ajan olevan ohitse. Uudet uhkakuivat tarvitsevat kevyitä, nykyaikaisesti varustettuja ja koulutettuja prikaateja raskaiksi miellettyjen divisioonien tilalle. Tämän vuoksi maavoimien rungoksi muodostui pysyvän valmiuden prikaatit.

Myös johtamisjärjestelmää muutettiin. Operatiivis-strategisten johtoportaiden eli sotilaspiirien lukumäärää vähennettiin ja niiden merkitystä korostettiin alistamalla niille alueensa joukot. Osa Venäjän asevoimien joukoista jäi tosin suoraan ylipäällikön eli Venäjän presidentin suoraan alaisuuteen.

Nykyisellä sotilaspiirijaolla on pyritty siihen, että kullakin neljällä sotilaspiirillä on vastuullaan yksi strateginen suunta. Se on

toteutunut vain osittain. Keskisen sotilaspiirin strategisena suuntana voidaan pitää Keski-Aasiaa. On hyvin mahdollista, että vastuu osasta Venäjän arktista vyöhykettä siirtyy entistä korostuneemmin Keskiselle sotilaspiirille. Itäisen sotilaspiirin strategisena suuntana pidetään Kiinaa, mutta sen vastuu kasvanee myös Tyynenmeren ja arktisen vyöhykkeen suuntaan.

Johtamisjärjestelmä on kokenut myös teknisiä muutoksia. Tavoitteeksi on asetettu niin sanottu automaattinen johtamisjärjestelmä, jolla kyetään nopeasti tavoittamaan kaikki johtamisketjun esikunnat ja johtamispaikat. Järjestelmää on testattu useissa esikunta- ja viestiharjoituksissa. Julkisuuteen tulleiden tietojen mukaan automaattinen johtamisjärjestelmä ei ole edelleenkaan operatiivisessa käytössä. Suurimpana syynä lienee se, että uutta järjestelmää ei osata käyttää.

Sotilas uudistuksessa havaittiin, että erityisesti upseerien virkoja on liikaa ja virkarakenne on vääristynyt. Virkojen lukumäärän vähentäminen on seurausta koko asevoimien supistamisesta yhteen miljoonaan sotilaaseen. Vääristyneessä virkarakenteessa varsinkin esiupseerien määrä oli suhteettoman suuri. Esiupseerien määrää supistettiin suhteessa eniten ja vastaavasti perustettiin lisää nuorempien upseerien virkoja. Alun perin sotilasreformi asetti tavoitteeksi ammattiarmeijan, joka koostuu upseereista ja sopimussotilaista. Tätä tavoitetta ei ole vielä saavutettu, koska sopimussotilaisiksi halukkaita ei ole riittävästi ja järjestelmää pidetään kalliina ratkaisuna. Lopputuloksena on ”sekkajärjestelmä”, jossa on sekä sopimussotilaita että varusmiehiä. Suuntauksena on lisätä koko ajan sopimussotilaiden lukumäärää.

On mahdollista, että Venäjän asevoimissa siirrytään puhtaasti ammattiarmeijaan, mutta se tapahtunee aikaisintaan 2020-luvulla. Maan demografinen kehitys on johtanut siihen, että asetettua miljoonan sotilaan rauhan ajan tavoitetta ei ole kyetty saavuttamaan. Kehitys osoittaa lisäksi, että tilanne huononee entisestään. Todettakoon myös,

että Venäjän asevoimat ei ole Venäjällä ainoastaan aseistettu organisaatio. Muita sotilaallisesti järjestettyjä organisaatioita ovat esimerkiksi sisäministeriön joukot, rajajoukot, poikkeustilaministeriön joukot, ylimmän johdon ja hallinnon turvallisuudesta vastaava suojelupalvelu ja rautatiejoukot.¹⁵⁵

Koska ammattiarmeijaan siirtyminen ei onnistunut, reservin tarve nousi uudelleen esille. Venäjällä on historiansa aikana aina ollut poikkeuksellisen suuret henkilöresurssit muihin maihin verrattuna. Periaatteessa tilanne on edelleen sama, mutta suurelta osin vain teoriassa. Tavoitteena on luoda noin 800 000 sotilaan valioreservi, jota tarvittaessa seuraa perinteinen palvelukseen kutsuminen. Samalla on herätetty ajatusta niin sanotuista aluepuolustuksen joukoista, jotka nimensä mukaisesti toimivat vain tietyllä alueella.

Koulutusjärjestelmä on kokenut suuria muutoksia. Tunnusomaista on ollut sotilasopetuslaitosten lukumäärän väheneminen ja opetuksen sisällön muuttaminen. Koulutuksen uudistaminen on edennyt sekavasti. Tehtyjä ratkaisuja on pitänyt niin tarkistaa kuin kokonaan muuttaakin. Kehitys näyttää johtavan siihen, että tulee kestäväksi vielä vuosia ennen kuin uudistettu koulutusjärjestelmä toimii. Lisäksi on vahvat syyt epäillä, että opetuksen sisältö ja kurssimuotoinen opetus eivät tuota riittävän ammattitaitoista päällystystä.

Sotilas uudistuksen alkumetreillä silloinen puolustusministeri Anatoli Serdjukov ilmoitti, että periaatteessa kaikki, mikä voidaan ulkoistaa, ulkoistetaan. Tarkoituksena oli irrottaa mahdollisimman paljon varusmiehiä sotilaskoulutukseen. Tällä hetkellä ulkoistaminen on toteutettu pääasiassa muonitushuollossa, mutta sitä tullaan laajentamaan.

Sotilasreformin sosiaaliset kysymykset tarkoittavat ensisijaisesti asunto-ongelman ratkaisua sekä sotilaiden palkkoja ja eläkkeitä.

Edelleen yli 30 000 sotilasta on vailla asuntoa. Jonottamiseen perustuva asunnon saanti on kuitenkin lyhentynyt yhteen vuoteen. Asunto-ongelman ratkaisemiseksi on etsitty useita samanaikaisia ratkaisuja, ja tilanne vaikuttaa monimutkaiselta. Asuntokysymyksen ratkaisua eivät helpota epäilyt tonttikauppojen ja rakentamisen väärinkäytöksistä. Näihin tekijöihin liittyy myös edellisen puolustusministerin Anatoli Serdjukovin yllättävä vapauttaminen tehtävistään. Sotilaiden palkkojen suhteen on toimittu sangen yksimielisesti. Palkkoja pyritään nostamaan kilpailukykyiselle tasolle. Tämä on tärkeä toimenpide pelkästään jo rekrytoinnin kannalta.

Asevoimien varustamiseksi nykyaikaisella kalustolla on kunnianhimoiset tavoitteet. Päämääränä on, että kalustosta vähintään 70 prosenttia on ajanmukaisella tasolla vuoteen 2020 mennessä. Varustamiseen käytetään vuosittain satoja miljardeja ruplää. Nopeasti tarkasteltuna voi syntyä käsitys, että Venäjä yksinkertaisesti varustautuu, kun yleismaailmallinen trendi on mieluummin päinvastainen. Kysymys ei välttämättä ole yksipuolisesta aseistautumisesta, vaan siitä, että asevoimien varustamisen lähtökohdat ovat muita maita huonommat. Ei tosin voida myöskään kieltää sitä, että kysymyksessä on Venäjän arvovallan kasvattaminen muun maailman silmissä. Venäläisessä ajattelussa voimalla on aina ollut tärkeän selkänogan asema.

Varustamisohjelma on kohdannut useita vaikeuksia. Osa liittyy tuotantoinfrastruktuuriin ja osa myös puolustusministeriön ja tuotantolaitosten huonoon yhteistyöhön. Vailla merkitystä ei ole myöskään mittavaksi arvioitu korruptio. Ratkaisevimpana tekijänä varustamisohjelman toteutumiselle voidaan pitää Venäjän taloudellista kehitystä. Sen edetessä suotuisasti voi varustaminen edetä lähes ohjelman mukaisesti. Sen sijaan raaka-aineiden ja erityisesti öljyn hinnan voimakas lasku saattaa hidastaa tai jopa keskeyttää varustamisohjelman toteutuksen.

¹⁵⁵ Rautatiejoukot ovat asevoimien alaisuudessa kuulumatta kuitenkaan organisaatioon.

Venäjällä myönnetään, että sotilasreformissa on tehty useita virheitä. Toteutuksen kitkatekijöitä ovat ensinnäkin heikosti toteutettu kansalaisten informointi, mikä on johtanut lukuisiin huhuihin ja vääriin tulkintoihin. Toisekseen varusteluteollisuuden ja puolustusministeriön välillä on ollut lukuisia erimielisyyksiä. Sotilasreformi on kuitenkin edennyt myös myönteisesti. Näitä saavutuksiksi luettavia asioita olivat varusmiespalveluksen muuttuminen inhimillisemmäksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi. Joukkojen taistelukoulutuksen tason katsotaan parantuneen ja

taktisten, operatiivisten ja strategisten harjoitusten lukumäärän kasvaneen moninkertaisesti.

Sotilasreformia ole tarkoitus perinpohjaisesti tarkistaa eikä vapaaehtoisesti keskeyttää. Lukuisista kitkatekijöistä huolimatta on merkillepantavaa, että uudistuksella on presidentti Vladimir Putinin vankka tuki. Hänen tukensa ei ole muodollista, vaan presidentti puuttuu toistuvasti sangen yksityiskohtaisesti asevoimien kehittämiseen ja ohjaa sitä.

ABSTRACT

The largest military reform since the Second World War began in Russia in 2008. The military reform, or the new face of the Armed Forces, stretches to the 2020s. Several significant objectives have been set for the reform. These concern among other things the command and control system, personnel and organisational structures, training and equipment, as well as social issues.

A significant change is giving up the mass army of the Soviet era. In Russia's current threat scenario, a large scale war is no longer considered likely, albeit at least possible in theory. Mobile and well-equipped and well-trained troops correspond better to the threats of today. The size of the Armed Forces' personnel was decreased and its structure was changed to better correspond with current tasks. The training system has also undergone considerable change. The traditional training system has been replaced with course-based instruction. The decrease in the amount of professional instructors is considered a loss. Hundreds of billions of roubles will be used annually for equipment. An objective is that at least 70% of the Armed Forces' materiel will be at an appropriate level in 2020.

The Russian military reform has the firm backing of President Vladimir Putin. Under his lead, the military reform has a good chance of succeeding. The economic recession is the greatest risk factor that could slow down and stop the reform.

Viimeisimmät tässä sarjassa julkaistut:

Täydellinen lista <http://www.doria.fi/>

Julkaisusarja 4: työpapereita (ISSN: 1236-4983)

N:o 45, 2013

Stig Rydell & Stefan Forss: Tie kohti uutta pohjoismaista turvallisuusstrategiaa

N:o 46, 2013

Alan Salehzadeh: Syyrian sisällissota: syitä ja taustatekijöitä

N:o 47, 2013

Jasmin Repo & Kati Temonen: Islamismi Pohjois-Afrikassa arabikevään jälkeen

N:o 48, 2013

Ari Rautala: Arktinen alue Venäjän sotilaallisesta näkökulmasta

N:o 49, 2013

Alan Salehzadeh: Iran's Domestic and Foreign Policies

N:o 50, 2014

Katri Kauhanen & Sanna Veikkola: Etelä- ja Itä-Kiinan meret aluekiistojen ja valtakamppailun näyttämönä

Strategian laitos

Maanpuolustuskorkeakoulu

PL 266

00171 HELSINKI

Department of Strategic and Defence Studies

National Defence University

P.O.Box 266

00171 HELSINKI

Tel: 0299 800

E-mail: strategianlaitos@mil.fi

Internet: <http://www.mppk.fi/>

ISSN 1236-4983

Maanpuolustuskorkeakoulu
Strategian laitos
PL 266, 00171 HELSINKI
Suomi ▶ Finland

Puh. +358 0299 800
strategianlaitos@mil.fi

▶ www.mpkk.fi